STRIPSCHRIFT

MARTIN LODEWIJK & ERIC HEUVEL
ERIC OVERDUIN

NUMMER 443 * €7,25

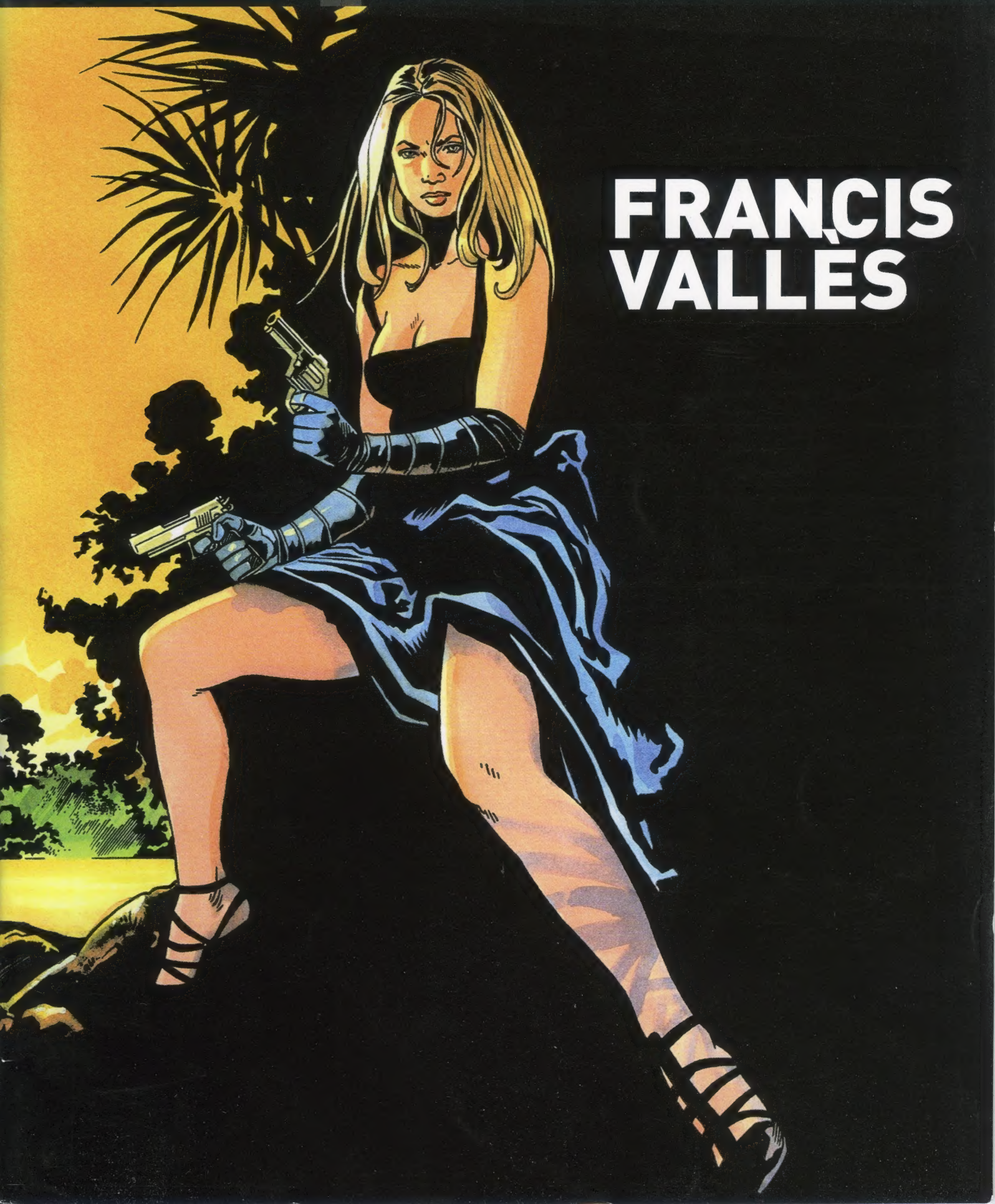

FRANCIS VALLÈS

→ REDACTIO

Het kon in de afgelopen periode niet op voor Martin Lodewijk. Nadat eerst een mooie nieuwe 'making of' was verschenen, kwam dan eindelijk na ruim tien jaar het twintigste dossier uit: *Agent 327: De Daddy Vinci code*. Dat betekende volop media-aandacht met tal van optredens in radioprogramma's en dagbladen. Mooi was het interview in *Kunststof*, het Radio 1-programma over cultuur en media. De ambachtsman Lodewijk gaf er subtiel te kennen niet zoveel op te hebben met het fenomeen 'grafische roman' en toch vooral graag met zijn strips 'verhalen' te willen vertellen over zaken die hij zelf interessant vindt.

De officiële presentatie van Agent 327's *De Daddy Vinci code* vond plaats in het Zeeuwse Goes. Ten slotte is Zeeland de plek waar de Heilige Graal te vinden is, als we het album moeten geloven. In Goes werd ook bekend dat animatiestudio Blender en filmproducent Fu Works een avondvullende animatiefilm gaan maken over Neêrlands bekendste geheim agent: *Dossier Manhattan* zou in 2017 op het witte doek te zien moeten zijn.

De kers op de taart was de tv-uitzending van de documentaire *Martin Lodewijk en de laatste pagina* in *Het uur van de wolf*. Daarin maakt regisseur Koert Davidse een liefdevol portret van deze inmiddels alweer 76-jarige Nederlandse stripgrootheid die altijd bescheiden is gebleven en zijn prestaties soms iets te veel relativeert.

In dit nummer van *Stripschrift* komt hij samen met Eric Heuvel ook nog aan het woord en wel over hun voorliefde voor *Heroic-Albums*. Lodewijk houdt niet alleen van zijn vak als stripmaker maar is ook een stripliefhebber pur sang!

Over dit aprilnummer gesproken, de wet van Murphy speelde enigszins op, waardoor wat vertraging werd opgelopen. Het is daardoor gelukkig niet minder lezenswaardig geworden.

Grutjes-nog-an-toe!

BOVEN - Martin Lodewijk werd bij de voorvertoning van de tv-documentaire flink in het zonnetje gezet. ERNAAST - Tijdens de presentatie in Goes van dossier 20 van *Agent 327*, georganiseerd door Het Paard van Troje, werd bekendgemaakt dat er een avondvullende animatiefilm zal worden gemaakt.

INHOUD

2 **ACTUA**

8 **FRANCIS VALLÈS**
Michel van Merriënboer

14 **MARTIN LODEWIJK & ERIC HEUVEL**
Rob van Eijck

20 **ERIC OVERDUIN**
Joan van der Wyck

23 **LIEVE LEZERS**
Peter Breedveld

24 **GRAFISCHE ROMANS IN HET ONDERWIJS**
Leonie Hardeman

30 **MARQ DENKT**
Marq van Broekhoven

32 **DE BOVENTOON**

41 **HEINZ SERVICE SPREAD**

→ OMSLAG

De tekening op het omslag werd oorspronkelijk door Francis Vallès gemaakt voor een ex-libris van de Parijse stripwinkel Fantasmagories die in 2012 noodgedwongen de deuren heeft moeten sluiten. Afgebeeld is India Allen, die in de serie *Spervuur*, op tekst van Stephen Desberg, beschikt over onmenselijke krachten en voor een geheime organisatie werkt.

FOTO RUDY VROOMAN

FOTO CHARLES LINSSEN

FOTO CHARLES LINSSEN

BOVEN - Ook in Goes werd Lodewijk geïnterviewd.

LINKS - Burgemeester Verhulst als brandweerman tijdens de boekpresentatie: 'Grutjes-nog-an-toe, wat een burgemeester al niet moet doen...' Een levensechte Barend was in Goes ter plekke.

→ SUVAAL

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

De Partizanen weer in actie

Het is 70 jaar na de Tweede Wereldoorlog. En striptekenaar Jules wordt 88 jaar. Voor uitgeverij Prestige een dubbele aanleiding om de serie *De Partizanen* onder het stof vandaan te halen en te digitaliseren.

Tussen 1980 en 1989 verschenen zeven albums, na voorpublicatie in de tijdschriften *Eppo, Eppo Wordt Vervolgd* en *Sjors en Sjimmie Stripblad*. Al deze verhalen worden dit jaar gebundeld in drie kloeke boeken van 128 pagina's elk. En iedere hardcover krijgt een dossier mee met achtergrondinformatie over de strip en de makers Djordje Lebovic en Jules Radilovic (zie interview in *Stripschrift 379*). Daarnaast zullen er in de dossiers ook andere strips van Jules worden opgenomen die niet eerder in Nederlandse vertaling verschenen.

De integrale bundelingen worden tegelijkertijd ook in het Pools en het Kroatisch gepubliceerd. Deel 1 komt in mei, deel 2 in september en het slotakkoord volgt waarschijnlijk net voor de feestdagen. Prijs €24,95 per deel. Ook komen er luxe, door Jules gesigneerde edities die alleen te koop zijn via dagaanbiedingen van een bekende catalogus op het internet. AvO

→ FLITSEN

➲ Bij uitgeverij De Harmonie verscheen *Sigmunds dikke pil*, een door Peter de Wit samengestelde selectie van grappen uit de eerste tien jaar van deze krantenstrip uit *De Volkskrant*. Met als bonus vijftig nooit eerder in boekvorm verschenen 'consulten' van dokter Sigmund. De uitgave in oblong-formaat, die wel een harde kaft had verdiend, telt 1008 pagina's. Volgens de uitgever mag deze dikke pil ook als kleurboek worden gebruikt, als een therapeutische oefening ter verlichting van psychische problemen. In 2000 bracht De Harmonie een soortgelijke uitgave uit van Peter van Straatens *Vader & Zoon*. ➲ En hadden we al gemeld dat er bij diezelfde uitgever een leuk gebonden boekje is verschenen van Hennie Vrienten en Peter van Straaten? Titel is *Aan de laatste roker* en het is een bloemlezing van cartoons en poëzie waarin roken centraal staat. Het heeft dezelfde vormgeving als Van Straatens bundel *Drank!* uit 2010. ➲ Uitgeverij Sherpa verwent de fans met het derde deel uit de prachtige reeks heruitgaven van *Blueberry*. Dit keer is *Ballade voor een doodskist* aan de beurt, inclusief een mooi dossier met achtergrondinformatie over scenarist Jean-Michel Charlier en een galerij met omslagen. Met opvallend veel *Stripschrift*-bijdragen. Zo stond de illustratie op pagina 89 op het omslag van *Stripschrift 101* en de illustratie op pagina 91 op *Stripschrift 328*. Verder sierde de vrouw op pagina 4 het omslag van een *Stripschrift*-special over Blueberry. ➲ Van Ype Driessen verscheen een nieuw fotostripalbum: *De tand des tijds* (Strip2000). Ype heeft last van een wiebeltand en maakt zich nu al druk om het ouder worden. En heeft een eigen site: *fotostrip.nl* ➲ Van nummer 8 van het stripblad *Eppo* zijn twee versies: een

Ede en omstreken

Nico Schuurman is gefascineerd door de oorlogsjaren in de regio Ede-Wageningen. In 2012 legde hij de plaatselijke gebeurtenissen op persoonlijke wijze vast in het boek *Grebbelinie 1940 – Bloedspoor*.

Eind vorig jaar verscheen het zestig pagina's tellend hardcoveralbum *Ede 1944 & Market Garden* (ISBN 978-90-81791-21-2, kleur, €14,95). De luchtlandingen maar ook het leed dat de bevolking van Ede overkwam, staan daarin centraal. Het album is een onderdeel van een educatief samenwerkingsproject tussen het Platform Militaire Historie Ede, de Vereniging Vrienden van het Airborne Museum en de auteur.

Schuurman tekent en vertelt de gebeurtenissen vanuit de kinderen Adriaan en Jo. Door de impact die de gevechtshandelingen op hen en de bevolking hebben, krijgt het album een persoonlijk karakter. De auteur heeft zich goed gedocumenteerd gezien de lijst van geraadpleegde literatuur. Naast veel bekende feiten over dit strijdtoneel worden ook de gebeurtenissen in Ede beschreven. Zoals de bombardementen op de Duitse kazernes in het dorp, waarbij ook 69 inwoners om het leven kwamen en de aanslag op een trein met Duitse militairen.

De autodidact Schuurman weet met een minder gepolijste tekenstijl de gebeurtenissen op een boeiende, dramatische wijze weer te geven. De originele lay-out geeft het boek een extra dimensie. *Ede 1944 & Market Garden* is een historisch verantwoord album dat uitstekend kan worden gebruikt in het basisonderwijs. BP

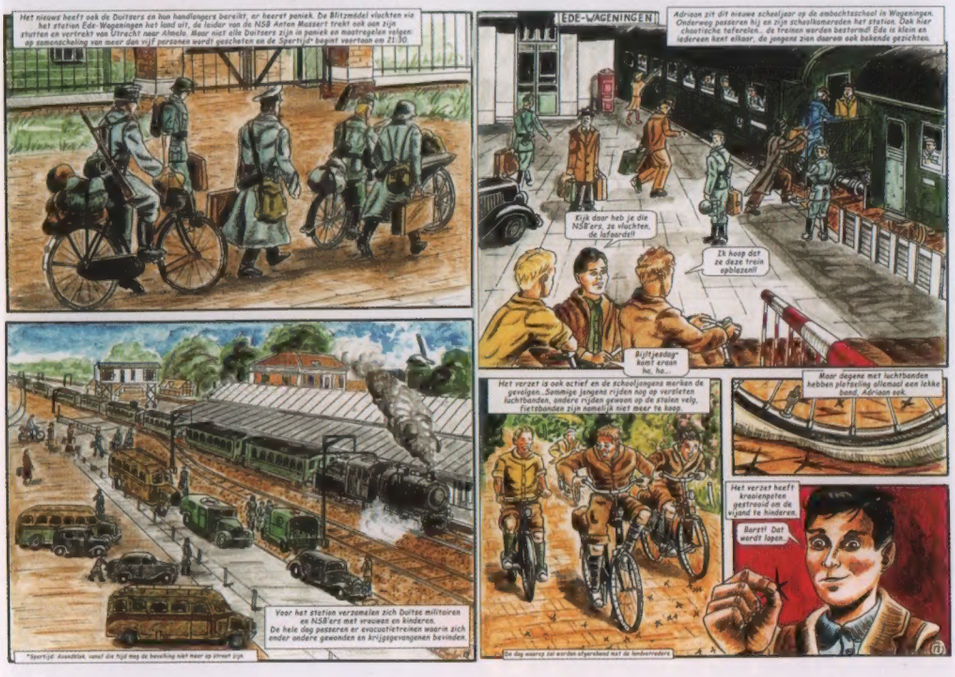
EDE-WAGENINGEN
Kijk daar heb je die NSB'ers, ze vluchten, de lafaards!!
Ik hoop dat ze deze trein opblazen!!
Rijtjesdag kan! eraan he, ha...
Voor het station verzamelen zich Duitse militairen en NSB'ers met vrouwen en kinderen.
Het verzet heeft kroaienpoten gestrooid om de vijand te hinderen.
Barst! Dat wordt lopen.

misdruk met een verkeerdom ingeniet katern en een correcte versie. Door een intelligente truc (de misdruk was verzonden via Sandd en de herdruk werd later verzonden via het snellere PostNL) ploften bij de abo's beide bladen tegelijk op de deurmat. Chapeau! ➲ Die *Spirou*-redactie toch! Starten ze in nummer 4016 van 1 april (echt waar!) plotseling met een niet eerder gepubliceerd *Robbedoes*-verhaal van 'good, old (and dead)' Rob Velter: *Spirou et les monstres*. Bij het slot van het verhaal in nummer 4017 bleek Fred Neidhardt de kundige imitator te zijn (ook echt waar!). Wij trapten erin, al was het begeleidende redactionele verhaal in nummer 4016 nogal vaag. Maar hé... bijna al het Frans is vaag voor ons. ➲ Van de klare-lijnstrip *Mauro Caldi* van tekenaar Michel Constant en scenarist Denis Lapière zijn eind jaren 1980 twee delen verschenen bij uitgeverij De Spiegel. Uitgeverij Gorilla (een fonkelnieuwe avonturen-*spin off* van Strip2000) pakt de draad weer op. Eerst met een heruitgave van de eerste twee delen; later volgen nog niet eerder in het Nederlands verschenen delen van deze serie, die zich afspeelt in het Italië van de jaren 1950, met maffia en Ferrari's. ➲ Uitgeverij Silvester heeft laten weten verlies te lijden op de uitgaven van Lewis Trondheims *Kobijn*, waarmee in 2007 enthousiast werd begonnen en waarvan sinds 2012 alleen een oorverdovende stilte resteert. Uiteindelijk zal het project netjes worden afgerond. Sterker: de intekenaars die de boeken verzamelen in een box krijgen er een logistiek probleempje bij, aangezien er één deel meer zal verschijnen dan in de box past. Lachen! ➲ De Harmonie brengt regelmatig jeugdboeken uit waarbij striptekenaars en cartoonisten de illustraties hebben geleverd. Recente voorbeelden zijn *De dagdromer*, een jeugdroman van Ian McEwan waaraan Gijs Kast heeft meegewerkt, en *Kalle & de killercactus*. Dit laatste kinderboek is van Hermine Land – vreugd met tekenwerk van Shamrock. ➲ De *Jan van der Voo collectie* bij uitgeverij Favoriet is een tweede album rijker, deel vijf uit de collectie. Het betreft *Pipo de clown en de groeineus*, op scenario van Wim Meuldijk. En geheel in kleur, in tegenstelling tot de eerste uitgave uit 1973. ➲ Uitgeverij Blloan is gestart met een heruitgave van *Kinky & Cosy* door Nix, een serie waar wij inmiddels nogal duizelig van worden. Na het eerste deel in 2001 bij uitgeverij Grint/Van Halewyck nam Silvester het stokje in 2003 over. Na 2010, drie delen verder, bleef het stil, tot nu toe dan. We hopen dat Blloan wat meer stamina heeft. ➲ Waar we dan weer wèl heel vrolijk van worden is *Boerke Bijbel*, een luxe bundeling van de eerste vijf *Boerke*-albums die verschenen tussen 2001 en 2006, aangevuld met schetsmateriaal. Blloan is sinds vorig jaar de nieuwe thuishaven voor Boerke, Hoerke en de overige kornuiten van Pieter de Poortere. ➲ Het *Blake en Mortimer*-avontuur van Theo van den Boogaard is voorbij. Hij maakte voor uitgeverij Dargaud een proefpagina uit het scenario van het inmiddels verschenen album *De staf van Plutarchus* met tekenwerk van André Juillard. Uitgeverij Dargaud complimenteerde hem ermee maar vond de tekenstijl te weinig realistisch. ➲ Over Theo van den Boogaard gesproken... Na de recente docu's over Dick Matena en Martin Lodewijk wordt er nu door producent Blazhofski gewerkt aan eentje over hem. Zal op termijn uitgezonden worden in *Het uur van de wolf* op NPO 2. ➲ In Denemarken verscheen eind vorig jaar het eerste nummer van het nieuwe glossy stripblad *Hagel*. De formule spreekt niet echt aan: ongeveer twintig pagina's van strips als *Sons of Anarchy, 2 Guns, Jeremiah Harm en Carthago*, met een minimum aan redactionele duiding. Altijd jammer, zo'n doodgeboren kindje (voorspellen wij blijmoedig). ➲ *Stripschrift*-medewerker Rob van Eijck is door Het Stripschap aangezocht om hun jubileumboek te maken. Van Eijck heeft het voorstel in beraad. In 2017 bestaat de vereniging 50 jaar. Deo Volente. ➲ Er is een nieuw stripblad voor jong en belegen talent: *Wobby*. Dit blad met 48 gekopieerde pagina-'s visueel geweld wil vier keer per jaar verschijnen. Het eerste nummer bevat bijdragen van Jeroen de Leijer, Moedars, Bobbi Oskam, Marjolein Schalk, Eva Stalinski en S.L. Trumpstein. Een abonnement behoort tot de mogelijkheden. Meer info: *www.wobby.club* ➲ De Spaanse illustratrice

Lemuria krijgt een vervolg

De Indonesische tekenaar Apriyadi Kusbiantoro toerde vorig jaar door Nederland, België en Duitsland. Aanleiding was het verschijnen van zijn allereerste Europese album van *De bergen van Moran* (Dark Dragon Books) naar een scenario van Sytse Algera. Kusbiantoro begon zijn promotieronde met expositie bij Het Beeldverhaal in Amsterdam. Daarna deed de tekenaar andere stripwinkels en beurzen aan, eindigend op de Internationale Comic-Salon in Erlangen. Naast de Nederlandse uitgave is het boek namelijk ook in Duitsland verkrijgbaar bij uitgeverij Splitter.

Het album *De bergen van Moran*, uit de serie *Verloren verhalen van Lemuria*, zal met name de fans van Don Lawrence bekoren, want Apriyadi's stijl lijkt erg op die van hem. Tijdens de expo vielen er ook pagina's van hem te bewonderen die een exacte kopie waren van bladzijden uit *Storm*-albums, en tekeningen van *Storm*. Apri is een snelle tekenaar; hij doet er ongeveer twee dagen over om een bladzijde te schilderen. Naar het schijnt werkt hij voor *Eppo* aan een nog geheim project.

Het eerste verhaal uit de serie *Verloren verhalen van Lemuria* gaat over een visser, een slavin en een blauwe krijger van een andere planeet. Deel twee zal gewijd zijn aan de achtergrond van de blauwe krijger. Deel drie zal daarna het verhaal weer oppakken. Hoewel deel 1 en 2 bij Dark Dragon Books uitkomen, is nu al bekend dat deel 3 bij Don Lawrence Collection zal verschijnen.

Sytse Algera heeft zich sinds een paar jaar gestort op het schrijven van scenario's voor verschillende tekenaars. Naast *Lemuria* maakt hij met Patrick van Oppen *De Vries* en *24/7*. Hij werkt ook nog aan de nieuwe series *Cell* (met de Poolse tekenaar Przemyslaw Klosin) en *Delta Vier* (Jean-Claude Ngumire). MvM

FOTO MICHEL VAN MERRIENBOER

Reddition viert dertigjarig bestaan

In het 60e nummer van *Reddition – Zeitschrift für Graphische Literatur* wordt het dertigjarig bestaan van dit vakblad gevierd met een terugblik. Die is verspreid over het onderste deel van alle redactionele pagina's waarbij de omslagen van alle zestig verschenen nummers staan afgebeeld met begeleidende informatieve teksten. Afgaande op de omslagen komt de Amerikaanse strip er bij *Reddition* een beetje bekaaid af. In het nummer staat verder onder veel meer een informatief artikel over het vergeten 60-jarige jubileum van *Fix en Foxi* (Rolf Kauka) en een interessant interview met de humoristische striptekenaar Ralf König over grote neuzen, gemengde gevoelens en zijn pessimistische gedachten over de toekomst van het getekende verhaal: 'Das Jungvolk tippelt ja lieber auf den Smartphones rum, statt Comics auf Papier zu lesen.' Ook is er aandacht voor tekenaar/illustrator Matthias Schultheiss die na een periode van twintig jaar waarin hij zich voornamelijk concentreerde op illustraties en tv-scenarioschrijven terugkwam met het *road movie*-achtige epos *Die Reise mit Bill*. Bovendien verscheen bij uitgeverij Splitter het vierde deel van de legendarische serie *De droom van de haai* onder de titel *Die Geister des Meeres*. DR

→ FLITSEN

Luci Gutiérrez, die in New York woonde, had moeite met het leren van Engels. Tot ze bedacht dat een geïllustreerde taalgids de (ver)taaldrempel zou kunnen verlagen. Uitgeverij Scratch heeft haar persoonlijke *English is Not Easy* in het Nederlands uitgebracht. ➲ Bij uitgeverij Glénat verscheen een herziene druk van *Lugubere verhalen* van grootmeester Hermann. Naast de vier korte verhalen die hij jaren geleden maakte, bevat het album een bijdrage die hij in 2013 tekende op scenario van Christian Godard: *De engel*. Ook staat er nog een extra tekening in en de lugubere één-pagina-grap *De sterkste* die hij tekende op scenario van Yvan Delporte. Die strip stond al eerder in het Dossier Hermann (uitgeverij Arboris), maar dan onder de titel *De krachtpatser*. ➲ Er komt dit jaar geen Free Comic Book Day vanuit distributeur Pinceel. Nou hadden wij toch al het idee dat de gratis boekjes vooral werden geconfisqueerd door vaste klanten en dat het op zich goede idee dus het beoogde promotionele doel voorbij schoot, maar daar kunnen we ook naast zitten. ➲ Bij uitgeverij Sanoma verscheen al voor het derde jaar op rij *De Jans*, een tijdschriftachtig boek, gevuld met artikelen en strips van *Jan, Jans en de kinderen* rond één thema. Opvallend is dat dit jaar alleen is gekozen uit het werk van Jan Kruis zelf. ➲ En voor wie het nog niet in de winkels heeft gezien: Sanoma is gestart met diverse nieuwe reeksen rond Donald Duck. Naast het aanbevelenswaardige *De spannendste avonturen* (al drie delen) zijn er ook nog *Vrolijke stripverhalen* (vijf delen) en de gagreeks *Snater – lachen met* (twee delen). Of de auteursreeks *De grappigste avonturen* (loopt al sinds 2002) definitief is gestaakt, is ons nog niet duidelijk. We hopen het niet. ➲ De drogisterijketens Kruidvat en Trekpleister riepen klanten op een gevaarlijke Smurf terug te brengen. Het betreft een ledlampje in de vorm van zo'n gemutst wezen. De adapter van deze *Smurf Moodlight* blijkt niet aan de veiligheidseisen te voldoen. Er kan kortsluiting ontstaan, wat kan leiden tot een elektrische Smurf!

Bundel Inktspotprijs krijgt make-over

De Inktspotprijs is al sinds 1994 de prijs voor de beste politieke tekening van het jaar. In het leven geroepen door de Stichting Pers & Prent, opgericht door de helaas vroeg overleden Hans IJsselstein Mulder. Het afgelopen jaar is zowel de opzet als de boekuitgave veranderd. Bij de opzet is gekozen om het politieke jaar aan te houden. Dat loopt min of meer tot 1 juli, daarna gaat de Tweede Kamer twee maanden met zomerreces. De uitreiking in Nieuwspoort is daarbij verplaatst van februari naar begin oktober.

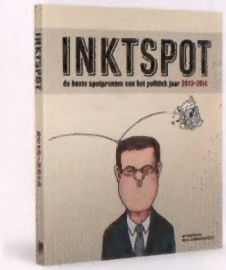

De jaarbundel met beste politieke cartoons wordt voortaan uitgegeven door uitgeverij Bas Lubberhuizen. Die publiceerde gelijk een jubileumuitgave: *Inktspot – De beste spotprenten uit het politiek jaar 2013-2014* (ISBN 978-90-5937-368-6, sk, 144 pagina's, €14,95) is de 20e editie, in samenwerking met de stichting Pers & Prent en Persmuseum. Voor deze uitgave zijn de tekeningen in het boek voor het eerst chronologisch gerangschikt. Naast de gebruikelijke politieke grappen over de Haagse en Europese politiek, en binnenlandse en buitenlandse ontwikkelingen, komen natuurlijk ook de Olympische Spelen in Sotsji, de oorlog in Oekraïne en de gasdeals met Poetin aan bod. Daar de grens op 1 juli 2014 ligt is de vliegramp met MH17 in de Oekraïne niet meegenomen, maar die had gezien de vele anti-Poetin-grappen die de ramp opleverde, hier naadloos bij gepast. Daarnaast valt op dat er naast de gebruikelijke namen van politieke cartoonisten, zoals Joep Bertrams, Stefan Verwey, Peter van Straaten of Jos Collignon en een paar opkomende namen zoals Pieter Geenen, Argus en Trik, ook tekenaars zijn opgenomen die niet echt bekend staan als pure specialisten op dit gebied. Denk aan Berend Vonk, Gijs Kast, Albo Helm, Bas Köhler, Jeroen de Leijer... en zelfs Floris Oudshoorn met *Swamp Thing*. En bijzonder nog dat de afgelopen oktober plotseling overleden Marnix Rueb er nog in staat met een paar politiek getinte grappen rond Haagse Harry uit *Den Haag Centraal*. Dit biedt perspectieven voor de komende edities: waarom geen bijdragen van Peter de Wit, Gerrit de Jager, Hein de Kort en Toon van Driel, om een paar andere bekende namen uit de stripwereld te noemen die ook actuele grappen maken?

Inktspot – De beste spotprenten uit het politiek jaar 2013-2014 is een mooie uitgave geworden, met een voorwoord van Frits van Exter, de hoofdredacteur van *Vrij Nederland*. Die constateerde dat de politieke prent helemaal niet dood is, maar juist door de opkomst van het internet en sociale media nieuw elan krijgt. Enig minpuntje: de winnaar van de Junior Inktspotprijs 2013/2014 is niet opgenomen; daar staat achterin bij het overzicht van alle prijswinnaars een leeg vakje. Zo'n omissie moet voortaan met een betere planning toch te vermijden zijn. De prijs, die afgelopen 5 maart voor de 10e keer is uitgereikt in het Persmuseum, is overigens gewonnen door Arend van Dam met zijn cartoon 'Oekraïne en de Russische infiltratie' (gepubliceerd in *De Volkskrant* op 9 april 2014).

De winnaar van de Inktspotprijs 2013/2014 werd, zoals eerder in *Stripschrift* gemeld, Bas van der Schot met zijn cartoon 'Een korte geschiedenis van de PvdA' over de teloorgang van deze sociaal-democratische partij. Deze cartoon en de vele andere politieke prenten uit deze bundel zijn te zien op de reizende tentoonstelling die in ieder geval nog tot en met 15 juni in Dudok Arnhem te zien is. RS

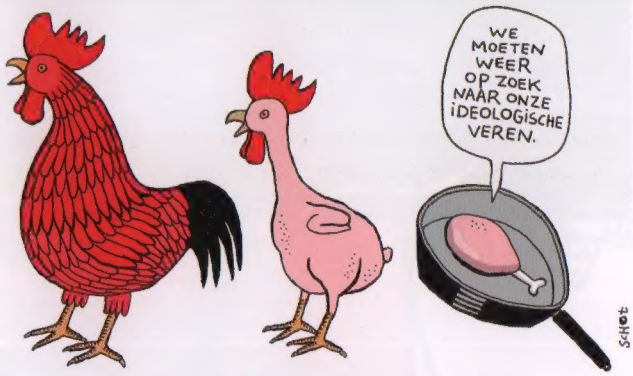

EEN KORTE GESCHIEDENIS VAN DE PvdA

ADVERTENTIE

BOUTERBODE
NEEM EEN ABONNEMENT!
Nummer 61 – 65 voor € 8,50

Bouterbode vertelt over het werk van Jean Dulieu. Zestig nummers lang al. Alle oude *Bouterbode*-edities, reguliere nummers én de extra uitgaven, zijn na te bestellen via de website.

www.demeulder.nl

FOTO MICHEL VAN MERRIËNBOER

RECHTS – Omslag van *Rani 4*, waarin het gelijknamige personage de rol heeft van meesteres. In deel 1 was ze een bastaard, in deel 2 bandiet, in deel 3 slavin. In deel 5 krijgt ze de rol van wilde, in deel 6 veroordeelde, in deel 7 koningin en in deel 8 markiezin. Ze wordt dan ook in ieder album ouder.

Francis Vallès tekent onder goed gesternte

MICHEL VAN MERRIËNBOER
VERTALING STÉPHANIE BUIJS

Een serie beginnen op scenario van meesterschrijver Jean van Hamme heeft veel tekenaars een carrièreboost gegeven. Zo ook Francis Vallès (11 december 1959, Lozère) met *De meesters van de gerst*. De serie over de bierbrouwer Steenfort werd in de jaren 1990 zo'n succes dat er zelfs een tv-bewerking van werd gemaakt. Van Hamme stond ook aan de wieg van de nieuwste historische avonturenstrip van Vallès: *Rani*. Van deze achtdelige-serie, waarvan Alcante (Didier Swysen) als co-scenarist de ideeën van Van Hamme uitwerkt, verschijnt in juni alweer het vijfde deel.

In 2009 publiceert uitgeverij Lombard het eerste deel van Rani. *De serie, die zich afspeelt in de 18e eeuw, draait om de mooie, vrijgevochten Jolanne de Valcourt, alias Jeanne Dubois, die vanwege een adellijke familiekwestie constant in de problemen komt. Niet alleen in Frankrijk, maar ook elders in de wereld. Alhoewel Van Hamme het scenariowerk voor deze serie al snel in handen heeft gelegd van Alcante, slaat ook* Rani *aan bij een groot publiek.*
Die andere serie waarin Vallès met Van Hamme voor het eerste samenwerkt, De meesters van de gerst, *is door uitgeverij Glénat in de afgelopen jaren herdrukt. 'Had ik niet mogen samenwerken met Van Hamme, dan was ik lang niet zo succesvol geweest', stelt Vallès vast.*

Bedenkingen

Van Hamme staat dus garant voor succes?

Francis Vallès: Ja, dat kun je wel stellen. Ik heb de vruchten geplukt van het 'orakel' Van Hamme. Hij weet hoe je een verhaal moet brengen. Eerlijk gezegd had ik, toen ik werd gevraagd voor *De meesters van de gerst*, mijn bedenkingen. Een serie over bier, wat zou ik daar over kunnen tekenen? Ik kende zijn werk ook niet zo. Alleen *Domino*, een serie getekend door André Chéret, die ik goed vond maar die na een tijdje werd gestopt, omdat het niet aansloeg. Maar achteraf gezien ben ik blij dat ik 'ja' heb gezegd.

Je maakte je debuut in de jaren 1980.

Ik heb eerst aardrijkskunde en geschiedenis gestudeerd voordat ik naar de Academie voor de Schone Kunsten ging in Saint-Étienne. Al vrij snel kwam ik bij uitgeverij Fleurus terecht en in hun tijdschrift *Triolo* verscheen in 1983 mijn eerste strip. Daarna heb ik gewerkt voor Bayard Presse dat met het tijdschrift *Je bouquine* klassieke boekbewerkingen publiceerde. Dit waren korte verhalen waar ik met verschillende scenaristen zoals Patrick Cothias en Serge Le Tendre aan heb gewerkt tot ongeveer 1992. Daarna had ik mijn handen vol aan *De meesters van de gerst*. Bij Bayard Presse heb ik ook strips gemaakt voor een ander jeugdblad: *Okapi*.
De eerste vijf jaar als striptekenaar zal ik niet snel vergeten. Die waren zwaar. Ik had weining opdrachten en kon amper rondkomen. Ik heb een paar keer het bijltje er bijna bij neergelegd. Maar ik heb nu al ruim twintig jaar constant werk en een stabiel inkomen. Striptekenaar is een fantastisch beroep, maar ik ken helaas ook een aanzienlijk aantal collega's die er niet van kunnen leven.

LINKS – **India Allen is in de serie *Spervuur* hoofdbeveiliging van de multinational Waxon en krijgt dodelijke opdrachten.**

Wanneer was de publicatie van je eerste stripalbum?

Toen ik voor de tijdschriften werkte, was ik bezig aan een lang verhaal rond het personage Simon Francoeur.

LINKS – **Fragmenten uit het eerste album van Francis Vallès dat in het Nederlands vertaald werd: *Het meer der dwazen*, uitgegeven door Magic Strip in 1984, over kolonisten in Amerika begin 17e eeuw.**

RECHTS - *Dorian Dember*, een sfeervol avontuur over een journalist bij een Frans strafkamp in een Aziatisch land.
ERNAAST – Omslag van de integrale editie van *Spervuur*, die in 2013 alleen in het Frans verscheen.
ONDER – Personages uit *De meesters van de gerst* die in deel 8 korte verhalen beleven over sleutelmomenten in hun leven.
ERNAAST – Adrien Steenfort, biererfgenaam moet het leger in tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Uitgeverij Magic Strip uit Brussel gaf in 1984 hiervan het eerste album uit. Kort daarna ging de uitgeverij failliet. (In Nederland verscheen dit indianenverhaal onder de naam *Het meer der dwazen* met Simon Vrijmoedt als hoofdpersoon. deel twee *Fort Caribou* is nooit verschenen. MvM) Dat was een forse tegenvaller. Vanuit een soort bijgeloof, dat deze strip onder een ongelukkig gesternte was geboren, ben ik toen gestopt met *Simon Francoeur* en wilde ik iets nieuws beginnen bij een solide uitgeverij. Ik ontmoette José-Louis Bocquet en hij stelde me voor om de avonturenstrip *Dorian Dember* te gaan maken voor Glénat.

De serie *Dorian Dember* telt slechts drie albums. Had daar niet meer in gezeten?

Het was voor ons eigenlijk een binnenkomer om allerlei deuren te openen. De serie verkocht ook matig. Na het drieluik (In het Nederlands verschenen alleen de eerste twee delen. Red.) besloten we er mee te stoppen. Bovendien wilde José-Louis liever thrillers schrijven. Ik zat dus zonder werk. Toen heeft de directeur van Glénat

me voorgesteld om *De meesters van de gerst* te gaan doen. De uitgeverij bracht me in contact met Van Hamme. Jean had wat werk van mij opgestuurd gekregen en was daar tevreden over. Glénat wilde koste wat kost dat hij voor de uitgeverij zou komen werken. Van Hamme werkte voor allerlei andere grote uitgeverijen, maar nog niet voor Glénat.

Veroudering

Was bij de start al bekend hoeveel delen er van *De meesters van de gerst* zouden verschijnen?

Ja, Van Hamme had het verhaal al helemaal uitgeschreven. Dat is een manier van werken die me goed bevallen is. Toen ik zag wat voor werk Jean al had gedaan, met een hele levensloop van de karakters en de geschiedenis van het dorp, wist ik dat ik gebeiteld zat. Ik had alle tijd om me rustig te documenteren, vandaar dat er in de serie nauwelijks foutjes zijn geslopen. Jean had zelfs al het idee van het omslag bedacht: bij elk album steeds een omslag met daarop drie personen en diegene die zit is de hoofdpersoon van dat betreffende album. Verder zie je in de serie de personages ook ouder worden. Dat is voor een strip bijzonder. Een stripheld is meestal een tijdloos figuur. Maar bij *De meesters van de gerst* zie je personages opkomen, ouder worden en uiteindelijk overlijden, waarna hun nazaten verder gaan.

In hoeverre is het verhaal van *De meesters van de gerst* authentiek?

Het is een fictief verhaal, maar Jean heeft zich laten inspireren door de wereld van de bierbrouwers en veel feiten over het brouwen en de brouwwereld in de strip verwerkt. Het is een universeel verhaal, overal ter wereld wordt bier gebrouwen. Op die manier kon hij ook een groot publiek bereiken. En hij vond die koperen brouwketels prachtig om af te beelden. Mooier dan machines die gebruikt worden bij het gieten van staal of zoiets.

Heb je je nog verdiept in die wereld van het bier?

Jazeker! Voordat we begonnen, hebben we met onze vrouwen erbij in België, Nederland en Noord-Frankrijk allerlei brouwerijen bezocht, van groot tot klein. En een paar musea, maar we hebben vooral veel bier geproefd! Jean heeft ons daarbij op sleeptouw genomen.

Verder hebben we veel gewandeld in Belgische dorpjes om het landschap te leren kennen en de typische architectuur te bestuderen. Wat de manier van kleden in de desbetreffende periodes betreft, dat is mijn persoonlijke interpretatie geweest. Voor de personages heb ik me gebaseerd op de karaktertrekken die ze van Jean moesten krijgen. Margrit moest bij voorbeeld blond zijn omdat ze van Duitse afkomst was. Maar verder was hij

BOVEN – Cicero is een schermleraar en lid van de maffiaclan waarmee Tosca, in de gelijknamige strip, meerdere malen een gevecht aangaat.

LINKS – *De meesters van de gerst* toont ook de ontwikkeling van een Belgisch plattelandsdorpje. Daarin speelt de bierbrouwerij een centrale rol. Een dramatische gebeurtenis als een brand heeft directe gevolgen voor het dagelijks leven.

BOVEN – Ontwerp voor het omslag van *Rani 4*.

daar summier in. Het zijn allemaal fictieve personages. Soms heb ik in een album wel eens wat vrienden van me opgevoerd, maar dan wel als bijfiguren die je in niet meer dan twee of drie plaatjes terugziet.

Was het verouderen van de personages een ingewikkelde bezigheid?

RECHTS – Rani is in deel 1 nog een adolescent maar moet al snel op eigen benen leren staan en maakt een hoop ontberingen mee.

Dat was nog best een hele opgave. Het gaat niet alleen om wat lijntjes en rimpeltjes toevoegen, want personages kunnen ook veranderen door hun levensloop. Wat hielp was het maken van veel schetsen van ouder wordende figuren uit de strip. Alleen had ik moeite om me in te leven in personages waar ik weinig mee had, zoals Adrien en Jay. Het is niet erg als het om twee of drie tekeningen gaat. Maar spelen ze een rol in meerdere albums, dan is dat lastig.

Waren er nog zaken waar je een eigen invulling aan kon geven?

De plaats waar *De meesters van de gerst* zich afspeelt, is verzonnen. De plattegrond van het dorpje was mijn idee. Ik heb het eenvoudig gehouden zodat je goed kunt zien waar alles plaatsvindt en hoe het dorp zich ontwikkelt en met het bedrijf meegroeit. In het begin van het epos is het een klein dorp, maar het groeit uit tot een flinke plaats.

Pauze

Zat er direct na *De meesters van de gerst* geen nieuwe samenwerking meer in met Van Hamme?

Nee. Na *De meesters van de gerst* vertelde Jean me dat hij geen nieuw verhaal had klaarliggen en dat hij het wat rustiger aan wilde doen. Hij wilde stoppen met *Thorgal* en *XIII*. Dat was lastig, omdat de uitgeverij wel druk op hem uitoefende. Ik ben toen met Stephen Desberg gaan werken. Later werd Van Hamme toch weer door de schrijfkoorts bevangen en is hij aan nieuwe series begonnen, zoals *Wayne Shelton* en *Lady S*. Na de samenwerking met Desberg werd ik door uitgeverij Lombard gebeld om met *Rani* te starten. Ik keek er wel van op toen ik erachter kwam dat dat een verhaal was van Van Hamme.

Desberg schreef het script van *Tosca*. Vlak na 2000 verschenen er drie delen van. Had dit niet een langlopend maffia-epos kunnen worden?

Ik vond het juist wel prettig dat van tevoren het aantal albums al vaststond. Net zoals nu met *Rani*. Ik ben niet zo dol op series die nooit aflopen. Ik bedoel, ik hou wel van *Blueberry* en vergelijkbare series, maar ik zie mezelf geen vijfentwintig albums uitbrengen met steeds dezelfde personages. Het systeem van miniseries, want zo kun je het eigenlijk wel noemen, past het beste bij mij, hoewel dat financieel minder interessant is.

Na *Tosca* ging je door met *Spervuur*, een serie over een genetisch bewerkte groep mensen. Ik kreeg de indruk dat scenarist Desberg niet goed wist welke kant hij met het verhaal op wilde...

Desberg is een goede scenarist, maar bij *Spervuur* kregen we na verloop van tijd steeds meer discussies. Wat hij bij voorbeeld verteld had in de samenvatting, week af van wat er in het scenario moest gebeuren. Ik nam daarover met hem contact op, maar hij zei me dat ik dat verkeerd zag. Ook gebeurden er onlogische dingen in het verhaal. Er was bij voorbeeld een scène waarbij twee

huurmoordenaars elkaar in een hotelkamer ontmoetten, op elkaar schieten en dan ook nog eens missen! Dat kan gewoon niet. Ik geef nog een voorbeeld: twee personen schieten op elkaar in de straten van New York. Normaal komen er binnen dertig seconden politieagenten kijken wat er aan de hand is. Maar hier niet. Ik hou best van actiescènes of erotische scènes, maar ze moeten wel iets toevoegen. Ik heb uiteindelijk datgene getekend wat er van mij werd gevraagd, maar ik voelde me er niet prettig bij. We zijn als goede vrienden uit elkaar gegaan, maar als koppel zaten we in deze strip niet op dezelfde golflengte.

Wat was dan het verschil met de samenwerking met Van Hamme?

Desbergs werkwijze verschilt niet radicaal met die van Van Hamme. Hij was op een bepaald moment met te veel verhalen tegelijk bezig. Bij Van Hamme is dat precies het tegenovergestelde. Die doet een aantal series en als hij aan iets nieuws begint, dan is dat omdat één van zijn lopende series is afgerond.

Het enige verwijt dat ik Desberg zou kunnen maken is dat wij als tekenaars veel meer tijd en moeite in een album investeren dan hij als schrijver. Een album is een jaar werk. Dan vraagt een forse investering; je moet ook veel onderzoek doen en documentatie verzamelen. Een scenarist kan een verhaal schrijven in een paar weken. Als hij een matig verhaal schrijft, dan verliest hij maar een maand. Wij zijn dan minstens een jaar werk kwijt. Niet elke scenarist kan een Van Hamme zijn.

Heldin

Je nieuwste serie is *Rani*. Hoe is dat personage tot stand gekomen?

Rani is een jonge, vrijgevochten vrouw die opgroeit in de 18e eeuw ten tijde van het koningschap van Lodewijk XV. Enerzijds is het een verhaal met grote avonturen, anderzijds heb je *Rani* die nog volwassen moet worden en met zichzelf worstelt. Ze wordt vaak vergeleken met Angélique uit de serie films met Michèle Mercier aan het hof van Lodewijk XIV. In die films uit de periode 1964-1968 was Angélique een weerspiegeling van ultieme vrouwelijkheid maar in een onderdanige rol. In het begin lijkt Rani nog wel op Angélique, maar gaandeweg zie je dat Rani steeds zelfstandiger en eigenzinniger wordt.

Wat is de bemoeienis van Van Hamme nog met *Rani*?

Jean heeft in grote lijnen het verhaal van *Rani*, dat in de eerste plaats was bedoeld voor de televisie, geschreven. Hij zag er tegenop om het opnieuw te bewerken voor een stripserie. Hij heeft daarom aan Alcante gevraagd om die klus te doen. Iedere keer als Alcante een deel van de dialogen klaar heeft, stuurt hij ze voor commentaar door naar Jean.

Weet je al wat je na *Rani* gaat doen?

Niet precies, nee. Ik loop met het idee om zelf een scenario te schrijven, of met iemand samen. Met Alcante bij voorbeeld. Die wil iets met wolven doen. Dat is een heikel onderwerp in Frankrijk. Er leven nog een paar hordes wilde wolven. De boeren zijn daar niet blij mee omdat ze het vee aan kunnen vallen. Zodoende heeft de politiek zich erop gestort. Er is een plan waarin het natuurbeheerbeleid beschreven staat. Verder is de invloed van populaire griezelseries zoals *The Twilight Saga* en *Walking Dead* niet meer weg te denken in de stripwereld. Dus daar ga ik het zeker met Alcante over hebben.

Voor de rest ben ik niet zo'n plannenmaker. Toen ik met *Spervuur* bezig was, voorzag ik niet dat ik aan *Rani* zou gaan werken. De sterren stonden kennelijk gunstig; hopelijk verandert daar niets aan.

michel.van.merriënboer@stripschrift.nl

BOVEN – **Bij deze schets voor deel 1 zit Rani nog bij haar kasteel, dat haar door eigen familie wordt ontnomen.**

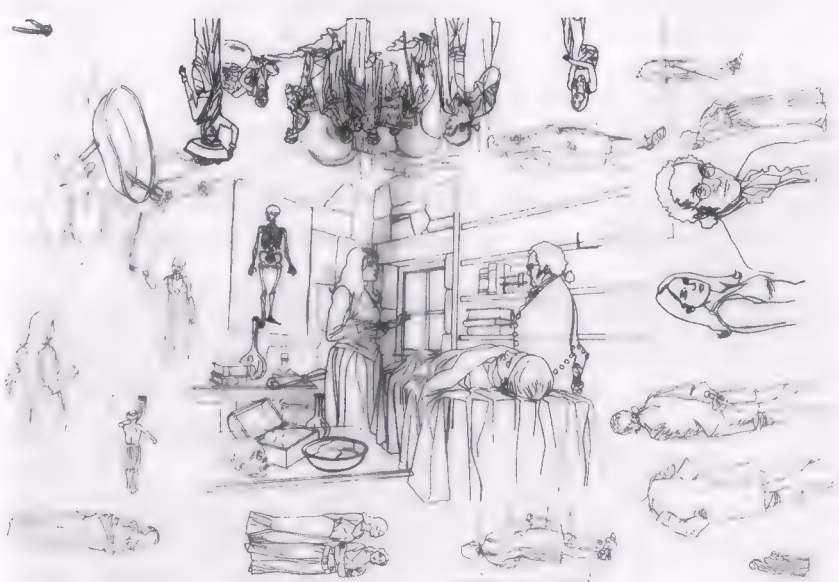

ONDER – **Francis Vallès hecht veel waarde aan details. Geen ruimte laat hij onbenut om die uit te werken.**

Van 1945 tot 1956 verscheen een Belgisch striptijdschrift dat in zijn formule afweek van andere striptijdschriften: *Héroïc Albums*. In deze tijdschriften, die aanvankelijk eenmaal per maand, daarna tweewekelijks en ten slotte wekelijks verschenen, althans de Franstalige editie, werden geen vervolgverhalen gepubliceerd, maar telkens een complete strip.

De heroïsche jeugd van Martin Lodewijk en Eric Heuvel

ROB VAN EIJCK

In Nederland is *Heroic-Albums* een vrijwel geheel vergeten tijdschrift. In heel Nederland? Nee, onder striptekenaars en stripliefhebbers bevinden zich nog enkelen die het blad uit hun jeugd kennen. En het vroeger, eind jaren 1940, met veel plezier gelezen hebben. Eén van hen is Martin Lodewijk. Hij vertelt ons hoe hij met *Heroic-Albums* in aanraking kwam en hoe het blad hem beïnvloed heeft. Zijn collega Eric Heuvel haalt eveneens herinneringen op aan dit stripblad. Hoewel hij ruim twintig jaar jonger is dan Lodewijk heeft hij *Heroic-Albums* eveneens in zijn vroege jeugd gelezen, ook al speelde die jeugd zich een stuk later af dan die van Martin Lodewijk. Hoe dat kan, legt hij uiteraard ook nog even uit. *Stripschrift 444*, de volgende editie, is een themanummer over *Heroic-Albums* met daarin het definitieve dossier en de complete index. In dat nummer wordt dieper ingegaan op de ontwikkeling van het tijdschrift als geheel.

BOVEN EN ONDER – ***Johnny Wiking*, overgetrokken van *Flash Gordon*.**

MAAR DE ACHTERVOLGERS WINNEN TERREIN EN WELDRA ZIJN ZIJ OP ROEPWIJDTE... DE AANVOERDER GEEFT BEVEL DE VLUCHTELINGEN ONDER VUUR TE NEMEN.
2

"KEER TERUG JOHNNY! IK HEB HET VOORGEVOEL DAT ONS HIER EEN ONGELUK WACHT.
" DE VROUWELIJKE INTUITIE VAN EVA WAARSCHUWT HAAR VOOR EEN NAKEND GEVAAR.
6

RECHTS – ***In de greep der bacterie*, inspiratiebron voor een verhaal van *Storm*.**

Martin Lodewijk: Ik ontdekte *Heroic-Albums* in de boekwinkel. In Nederland werden ze niet op grote schaal verspreid, maar bij ons, in Rotterdam-Zuid, waren kantoorboekhandeltjes en sigarenwinkeltjes die het blad verkochten. Bijna van het begin af aan, vanaf 1946 – toen was ik een jaar of zeven, acht – zag ik *Heroic-Albums* al in de winkel staan, In die tijd heb ik ook mijn eerste exemplaar van *Star Editie*[1] gezien. Dat blad is nu bijna vergeten, maar daar stond een verhaal in over reizen in het menselijk lichaam – *In de greep der bacterie* – dat vond ik een fantastisch verhaal; geweldig.

Eric Heuvel: Ik vond dat ook een geweldig verhaal en blijk nummer 10 van *Star Editie* ook in mijn bezit te hebben. Ik geloof dat er later nog een film met een dergelijk thema is gemaakt.

ML Dat verhaal in *Star Editie* is mijn inspiratie geweest voor het *Storm*-verhaal *De Dallas paradox*, dat ik voor Dick Matena heb geschreven. Over die strips in *Star Editie* wordt wel heel minnetjes gedaan, maar de tekenaar van die strip over Buffalo Bill kon heel aardig mooie vrouwen tekenen.

EH Ja, en wat te denken van *Willy Smart* in *Star Editie 4*. Al terugbladerend – wat ik al járen niet meer had gedaan – zie ik dat er daar een op January Jones lijkende aviatrice langskomt. Die beïnvloeding heeft zich dan toch in mijn onderbewuste vastgezet en kwam daar dan twintig jaar later uit toen ik met *January Jones* aan de slag ging.

ML Als jochie merkte je dat behoorlijk en daar was ik nogal weg van. En zo'n *Johnny Wiking* vond ik best leuk, ook al was het allemaal overgetrokken van *Flash Gordon*.

FOTO RUDY VROOMAN

Behalve *Star Editie* zag ik daar dus ook de *Heroic-Albums*, zoals die met *De vliegende bespiedster*. Dat verhaal heb ik jaren in mijn hoofd gehad en daaraan wilde ik een eerbetoon wijden in *January Jones*. Ja, dat was fantastisch. Alleen die titel al: *De vliegende bespiedster!* Dat hakte er in, hoor.

EH Ik vond dat zo leuk, dat Martin dat erin schreef. Zo apart dat wij beiden uit dezelfde fontein hebben gedronken, zoals Dick Matena het zou uitdrukken. Met die lantaarn in dat staartwiel was ik weer terug in mijn jeugdjaren, waar ik mezelf volledig onderdompelde in de strips die mijn vader zo lang trouw had verzameld.

ML *Heroic-Albums* werd bij ons in Rotterdam dus wel degelijk verspreid. Misschien alleen bij ons, want ik woonde in Zuid, en dat was meer havengericht. In Rotterdam kon je ook vrij veel Amerikaanse comics krijgen. Als zeelui uit Amerika na het passagieren weer terug de zee op gingen en ze hadden geen geld meer voor een laatste biertje, dan verkochten ze hun boekjes en comics aan de winkel van Ome Jaap op het Afrikaanderplein of aan Tijdschriftenhandel Noord. Daar lag een hele stapel comics op de vloer die steeds hoger werd, want erg veel werden ze niet verkocht. En als ik daar dan kwam, ging ik de hele stapel door, van boven naar beneden, en hoe lager je kwam, hoe vochtiger ze werden. Daar heb ik al die oude comics voorbij zien komen die nu voor $100.000 verkocht worden.

Fernand Cheneval

ML Maar *Heroic-Albums* kocht ik dus in andere winkels, van die kantoorboekhandels en zo. Ik ontdekte in het blad onder meer de verhalen van Maurice Tillieux, van *Bob Bang*, fantastisch. Maar in het begin stonden alle *Heroic-Albums* vol met verhalen van *Bill Flight,* allemaal getekend door Fernand Cheneval, die toen een jaar of achttien was. Dat hoorde ik veel later pas, dat wist ik toen niet. Toen Tillieux erbij kwam, ging Cheneval ook andere soorten verhalen tekenen, zoals *Tim Tom en Nick Mask*, ook één van mijn favoriete series. En hij tekende historische verhalen, zoals over de slavenhandel. Iets later maakte hij ook de serie *Attila*, fantastisch. In een iets andere stijl, maar het swingde enorm.

Het gekke is dat, als je Chenevals latere verhalen vergelijkt met zijn vroege strips, die latere strips van een enorme doodsheid, van een enorme saaiheid zijn; ik kon

BOVEN - Na afloop van de voorvertoning van de tv-documentaire *Martin Lodewijk en de laatste pagina* in de Rotterdamse arthouse-bioscoop Lantaren/Venster maakten Eric Heuvel en Martin Lodewijk met plezier een promo voor het aanstaande themanummer van *Stripschrift* over *Heroic-Albums*.

HEROIC ALBUMS
S.O.S. Atlantic
EEN VOLLEDIG VERHAAL
TEKENINGEN DOOR TILLIEUX
BOB BANG
WAAGHALS! ZO'N SNELHEID/EN IN EEN BOCHT!
IK MOET GREENVILLE BEREIKEN EER DE AGENT ME KAN INHALEN!
IS DIE KEREL SOMS GEK? 100KM! BAAR KOMEN ONGELUKKEN VAN, EN DE AGENTEN MOETEN HET VERDUREN/DE KRIJG EEN GEPEPERDE BEKEURING, KAN HIJ OP REKENEN!
GREENVILLE
VERVOLG IN HET BLAD

RECHTS – Met de serie *Bob Bang* legde Maurice Tillieux de basis voor zijn successen *Félix* en *Guus Slim*.

ERNAAST – Het allereerste nummer van *Heroic-Albums* verscheen vlak na het einde van de Tweede Wereldoorlog.

er toen niet meer doorheen komen. Ik snap nog steeds niet hoe dat nou kon. Ik wilde *Heroic-Albums* toen niet meer zien. Alles in Chenevals strips, ook in zijn paginaopbouw, is vervelend geworden. En in die tijd was het weekblad *Robbedoes* opgekomen, met Victor Hubinon, met Eddy Paape, met André Franquin, met Jijé, dus ik taalde niet meer naar *Heroic-Albums*, ik ben ze niet tot het eind in 1956 blijven kopen.

EH Datzelfde had ik ook... Op een gegeven moment werd *Heroic-Albums* weggedrukt door de nummers van *Robbedoes* die mijn vader ook had bewaard.

ML Mijn theorie omtrent Cheneval is dat hij zich in de eerste twee, drie jaar heeft leeggetekend. Want hij deed de redactie van *Heroic-Albums*, hij moest voor geld zorgen, hij moest het blad laten drukken, hij tekende illustraties, hij deed reclame... Ik ben eigenlijk nooit op het idee gekomen om het aantal strippagina's te tellen dat hij in die eerste paar jaar heeft getekend, dat moeten er heel veel geweest zijn. Zijn vroege strips waren voor mij gouden verhalen. Ik realiseerde me later pas hoe dit mij altijd is blijven beïnvloeden. Alles wat ik wilde maken greep altijd meer op *Heroic-Albums* terug dan op *Robbedoes* en *Kuifje*. In de jaren 1970 wilde ik zelf een uitgave maken en eigenlijk was dat een soort enigszins door undergroundcomics geïnspireerde versie van *Heroic-Albums*. En *De Kat* was ook bedoeld als een soort Heroic-boekje, maar dat is uiteindelijk uitgegeven als een album. Het was natuurlijk ook een uitvloeisel van de kleine beeldromannetjes à la *Dick Bos*, maar ja, die kleine beeldromannetjes kun je nu niet meer maken, net zoals je nu door de bank genomen geen strips meer maakt met ondertekst.

De tijdschriften *Bravo*, *Kleine Zondagsvriend* en *'t Kapoentje* zijn voor mij trouwens ook heel belangrijk geweest. Die strips van Marc Sleen in *'t Kapoentje*, van *Stropke en Flopke*, prachtig. Dat heeft een enorme

ONDER – *Tim Tom en Nick Mask*, de semirealistische detectivestrip van Fernand Cheneval.

ERNAAST – *Luc Condor* van Albert Weinberg muntte uit in heldere opmaak.

JA, IK DENK DAT IK MAAR MEE MOET! HALLO!...TIM TOM? WIL JE MEE? EEN INTERESSANTE ZAAK!
WAARHEEN GAAT HET, PATROON?
BAM
NAAR EEN LES IN EGYPTOLOGIE
WA WA!
EEN SARCOPHAAG VAN PAPIER! DAT WIL IK WEL EENS ZIEN!
VAN PAPYRUS, MENICK MASK!
DE DOODKISTEN MET MUMMIES UIT OUD-EGYPTE ZIJN NIET ALLE, ALS DEZE, VAN SYCOMORE-HOUT...
TOK TOK
KOM MEE!.. BOMMIGE BESTAAN UIT VERSCHEIDENE OP ELKAAR GEPLAKTE LAGEN PAPYRUS...
...ZIET U DIE TEKENING?... DE KISTENMAKER LEGDE EEN EERSTE LAAG PAPYRUS IN EEN HOLLE VORM; DAARNA LIJMDE HIJ ER TELKENS NIEUWE LAGEN OP VAST, TOT DE GEWENSTE DIKTE...

DE GROTE STEEN? DE ROTS VAN BALAAZ EN MAKEA IS IN DE MACHT VAN DIE VREESELIJK, BLOEDDORSTIGE WILDEN!
ZIJ GRIJPEN OOK BLANKE VRIEND EN KLEINE JONGEN, NIET GOED SEÑOR, WELDRA GROTE MAAN EN OFFER.
NEEN, DAT MAG NIET GEBEUREN!
IK VERTREK. WIE GAAT MEE?
WIJ VOLGEN DE CONDOR!
(1) ZIE N°12 " DE BRONNEN VAN GUYAQUIL "
EVEN LATER
ZIJ DOEN STERVEN VEEL VROUWEN EN KINDEREN NU WREKEN!
MET EEN GROEP VASTBERADEN MANNEN VOLGT DE CONDOR HAAR HET DORP VAN DE GEVANGEN GEIERS...

HEROIC ALBUMS
ATTILA EN DE VLIEGENDE SCHIJVEN
DOOR CHENEVAL
EEN VOLLEDIG VERHAAL
IK ZAL JE NOG EENS LATEN STUREN, DAT ZUL JE ZIEN!
JIJ HEBT VOORGESTELD LANGS DEZE ONAZE WEG TE RIJDEN OM DE BOCHT AF TE SNIJDEN!
HIER ZITTEN WE GOED 80 KM IN DE OMTREK NIET EENS EEN HUIS!
EEN WILDERNIS!
GINDS IS ER LICHT!
EEN RUINE!
VERVOLG IN HET BLAD

LINKS – *Félix* van Maurice Tillieux, de topstrip van *Heroic-Albums* en voorloper van *Guus Slim*.

ERNAAST – *Attila*, een realistischer detectivestrip van de veelzijdige Fernand Cheneval.

invloed op me gehad.

Maar om op Cheneval terug te komen... In 1949 was hij een ontzettend saaie tekenaar geworden. Toen ik hem een paar jaar later terug zag in *Kuifje*, met zijn korte verhalen, was dat niet om aan te zien, dat was van een enorme saaiheid. Heel vreemd. Die man was in 1946 en 1947 fantastisch. Alles wat hij deed was goed, toen hij een jonge vent was van achttien, negentien jaar. En een paar jaar later was het niks meer. Hoe kan dat? Waar zit 'm dat in? Dat is me pas duidelijk geworden toen ik *Heroic-Albums* later ging verzamelen, want toen zag ik ze eigenlijk pas in volgorde, dus in hun ontwikkeling.

Dat Cheneval toch is blijven tekenen, ondanks die saaiheid, komt misschien omdat de pagina's van *Heroic-Albums* gevuld moesten worden. Want zoveel medewerkers had hij niet. En die konden niet alles tekenen, dus hij moest een aantal dingen zelf doen.

Toen mijn belangstelling voor *Heroic –Albums* begon af te nemen, werd mijn aandacht volledig in beslag genomen door de tijdschriften *Robbedoes* en *Kuifje*. En vergeet *Suske en Wiske* niet. Dat maakte veel indruk, verhalen als *De dolle musketiers* en *Het bevroren vuur*. Ik kan me nog goed herinneren dat ik die albums voor het eerst las. En ik kreeg ook die Amerikaanse comics in handen, die allemaal verpletterend waren,,, Dus dat kleine wereldje van *Heroic-Albums* verdween toen voor mij uit beeld. En dat is pas in de jaren 1970 weer bij mij terug gekomen.

De tekenaars van *Heroic*-Albums

ML Tillieux had al vrij veel gemaakt, vóór hij bij *Heroic-Albums* kwam. Maar hij heeft zijn stijl ontwikkeld in *Bob Bang*, daarin heeft hij de prachtige tussenvorm tussen realisme en karikatuur gevonden, die ik in de strip *Félix* niet goed terugvond: die was in zijn begintijd weer wat karikaturaler. Ik vond de scenario's van *Bob Bang* ook heel goed.

EH Inderdaad! Zo'n verhaal als *De Birmaanse tempel* of, nog beter: *Vier geraamten en een doodkist*. Het heeft lang geduurd voordat ik iets zag dat ik enger vond. Ook het geweld maakte wel indruk... Mensen werden gewoon neergemaaid met machinegeweren. Zoiets had ik nog nooit gezien!

ML Dat was het geweldige van *Heroic-Albums:* je werd als lezer serieus genomen. Je werd benaderd als volwassene. In *Robbedoes* werd je iets serieuzer genomen dan in *Kuifje*, maar in *Heroic-Albums* werd je pas ècht serieus genomen. Dat was volwassen humor, volwassen spanning. Voor mij is Tillieux' meesterwerk nog altijd *Paul Panter*, dat zit eigenlijk tussen *Félix* en *Guus Slim* in. Het was anders dan anders.

Verder had je Albert Weinberg, die maakte *Luc Condor*. Dat is een strip waar nooit naar verwezen wordt, en als er naar verwezen wordt, gebeurt dat meestal met enig dedain, maar ik heb het altijd zijn beste werk gevonden. Want op de één of andere manier werd het daarna, in *Dan Cooper*, allemaal zo plichtmatig. Het eerste verhaal ging nog wel, toen was hij, geloof ik, erg onder de indruk van zijn inkleuring. Maar dat was heel snel weg, het tweede deel was al erg plichtmatig. Ik vond het niks meer. Maar zijn verhalen van *Luc Condor* waren goed getekend, het was mooi van zwart/wit-verdeling, het ziet er prachtig uit. Alles acteert goed. Het is allemaal zoveel beter getekend dan hij later deed, het was zoveel karakteristieker. Het had de kracht van een Paape of een Hubinon in die tijd. Iets simpeler getekend, iets minder uitgewerkt, maar des te evocatiever.

Marcel Moniquet was toen al een man van in de zestig. Zijn strips zijn niet goed vormgegeven, wat bij Weinberg wèl het geval was. Moniquet maakte zijn strips zonder te denken aan lay-out, aan zwart/wit-verdeling, aan beeldritme, Het was bij hem: krabbelen, krabbelen, krabbelen. Hij tekende gewoon alles maar vol. Ik vond Moniquets strips eigenlijk leuker dan ze verdienen, zou

RECHTS – *Karan*, de *Tarzan*-bewerking van François Craenhals.

je bijna zeggen. Hij is de Hendrik Conscience van de strip, die heeft ook veel te veel woorden op een pagina. Hij breidt maar door. Hij was geen moderne tekenaar, maar tekende ouderwets.

Christo (Christian Godard. Red.) vond ik verschrikkelijk, Fernand Dineur vond ik ook niet te pruimen. Tibet met *Dave O'Flynn* vond ik wel weer leuk, die verhalen las ik wel. En je had François Craenhals nog, en laat ik eerlijk zijn: die eerste *Karan*-verhaaltjes vond ik wel fantastisch, hoor, ook al tekende hij veel uit *Corentin* na. Voor mij was zijn werk in *Kuifje* daarna een teleurstelling. En het werk van Jidéhem, de strip *Ginger*, kende ik niet, toen volgde ik *Heroic-Albums* al niet meer. Later, ergens in de jaren 1980, zijn er van *Ginger* nog drie albums verschenen en ik vond dat heel leuk. Ik hoopte dat het een succes zou worden, maar dat is niet gelukt.

Heroic-Albums en January Jones

ML Ik kocht dus vroeger *Heroic-Albums* zelf in de winkel, maar bij Eric is dat totaal anders gegaan, want zijn vader kocht ze en liet ze inbinden. Daar is Eric mee opgegroeid, want hij mocht ze lezen van zijn vader. En toen we met elkaar in contact kwamen, bleek dat we, ondanks het leeftijdsverschil, allebei gevormd waren door *Heroic-Albums*, dus daarin vonden we elkaar helemáál. Eric is ontzettend zuinig op die twee ingebonden boeken met *Heroic-Albums*, want daar is hij door gevormd. Daarin zijn wij, zeker in Nederland, als striptekenaars redelijk uniek. Want zelfs Dick Matena kent ze nauwelijks. Hij is een jaar of vier jonger dan ik, dus hij heeft ze net gemist.

January Jones is niet direct door *Heroic-Albums* beïnvloed, behalve dan dat je het een soort halfbewuste hommage zou kunnen noemen. Eric en ik wilden al een tijdje samen iets doen, en er verscheen toen een strip in *Eppo*, dat was *Harry Dickson*, van Pascal Zanon, waarvan we zeiden: dat kunnen we beter. En toen hebben we gelijk de eerste pagina van *January Jones* gemaakt. Eric en ik wilden toen graag een vrouwelijke hoofdfiguur en ik was heel erg gecharmeerd van de vrouwen in *Captain Easy* van Roy Crane.

EH Op het moment dat de samenwerking met Martin begon, eind jaren 1980, besefte ik zelf nog niet hoe uniek het was dat wij beiden, onder meer, zijn gevormd door *Heroic-Albums*. Ik ging ervan uit dat iedereen die strips wel een beetje zou kennen... zeker vakbroeders. In die zin realiseer ik me ook hoe bijzonder het was dat mijn vader die strips heeft bewaard. Zo nu en dan bekruipt me dan wel het gevoel van: 'Het heeft allemaal zo moeten zijn'... dat ik als autodidact toch de juiste 'leraren' heb gehad. In je onbewuste wordt je toch gevormd door de creatieve keuzes die de jongens – waren er meisjes?... denk het niet... jammer voor die jongens – van *Heroic-Albums* maakten.

De betekenis van *Heroic-Albums*

ML Wat de ondergang van *Heroic-Albums* betreft, dat lag volgens mij aan het feit dat Cheneval weigerde de prijs te verhogen, hij wilde die op vijf frank houden. Het is het enige tijdschrift dat van 6 frank naar 5 frank is gegaan: het eerste nummer kostte 6 frank, daarna werd het 5. Cheneval was zijn tekenaars trouw, en zijn tekenaars zijn hem ook allemaal trouw gebleven tot het eind, ook al konden ze elders meer verdienen.

Het belang van *Heroic-Albums* is geweest dat een verrassende hoeveelheid tekenaars die belangrijk zijn geweest voor de Waals-Belgische strip hun eerste schreden hebben gezet bij Cheneval, bij *Heroic-Albums*. Ik weet wel dat Fred Funcken en Maurice Tillieux vóór *Heroic-Albums* ook al getekend hebben, maar op de één of andere manier zijn ze bij hem gevormd. En ik zou ontzettend graag willen weten in hoeverre hij aan die vorming heeft bijgedragen. Ik lees in dat boek van Thierry Martens[2] bij voorbeeld dat hij juist zo geliefd was bij zijn tekenaars omdat hij meegaand was, dat wil zeggen dat hij de tekenaars hun eigen gang wilde laten gaan, om zichzelf te kunnen ontdekken. Maar ook dat moet aangemoedigd worden. Daar is ook vorming voor nodig. Ik zou graag willen weten hoeveel invloed hij precies gehad heeft op nieuwkomers als Jidéhem, Greg en Tibet. Pas later ben ik me bewust geworden van wat er in die tijd gebeurde. In feite was *Heroic-Albums* minstens zo interessant, zo niet veelomvattender dan *Robbedoes* en *Kuifje* samen.

rob.van.eijck@stripschrift.nl

ONDER – **Harde actie in *Dave O'Flynn*, door Tibet.**

De nalatenschap van Heuvel Sr

Eric Heuvel: *Ik meende altijd gevormd te zijn door het weekblad* Robbedoes, *die mijn vader in zijn tienertijd had gespaard, maar ik was helemaal* Heroic-Albums *vergeten die hij in de jaren na de oorlog ook regelmatig kocht. Toen mijn vader ging trouwen is het een beetje gestopt met strips kopen, maar de tien jaar* Robbedoes *(1946-1956) en* Heroic-Albums *die hij verzamelde – van de 3e tot de 6e jaargang... dat laatste jaar was 1950... ik schat dus in dat hij zo'n beetje in 1947 begon met* Heroic-Albums *– had hij zorgvuldig bewaard en laten inbinden.*

Er stond dus een aantal kloeke boeken klaar om mij te vormen tot een enorme stripliefhebber. Ik ben van 1960 en ik zal zo'n beetje vanaf 1965 in die ingebonden tijdschriften hebben mogen bladeren. Ongewild word je dan toch beïnvloed door het vele uitstekende tekenwerk.

Ik weet nog wel dat ik, toen Martin Lodewijk me vele jaren later (zo'n beetje in 1987... dus twintig jaar later) voorstelde de 'klare lijn' eens te bestuderen, daar eigenlijk niet veel affiniteit mee had. Toch had ik in mijn 'inprentingstijd' wel een heel goede beoefenaar van de klare lijn leren kennen. Maurice Tillieux schreef en tekende in zijn jonge jaren namelijk ook voor Heroic-Albums *en ik vond zijn* Bob Bang*-verhalen behoren tot de top van hetgeen deze stripbladen te bieden hadden. Als een hommage heb ik nog een inheems masker uit één van die verhalen* (Jungle der verschrikking) *verwerkt in een* January Jones*-verhaal.*

Ik ben heel dankbaar dat mijn vader me niet alleen begiftigde met een bescheiden tekentalent (want hij kon zelf ook erg goed tekenen. Wie weet wat er dan zou zijn ontstaan als hij er zich écht toe had gezet: Heuvel & Zoon, Stripmakers!), maar ook met een liefde voor strips.

Ik beschouw de jaren 1946-1956 als de beste jaren van Robbedoes *(en ik geloof dat ik daarin niet alleen sta) dus ben ik heel blij met de ingebonden tijdschriften. Nog blijer binnen die nalatenschap aan op eigen kosten ingebonden*[3] *strips maken mij de* Heroic-Albums *en ik vind het heel bijzonder dat ik deze liefde deel met iemand die ik zie als mijn mentor in het vak van stripmaker: Martin Lodewijk!*

Noten

1 *Star Editie* is een Nederlands tijdschrift met ongeveer dezelfde formule als *Heroic-Albums*, waarvan slechts 18 nummers zijn verschenen. De uitgever van *Star Editie* werd de verspreider van *Heroic-Albums* in Nederland.

2 Thierry Martens: *L'Aventure des Heroïc-Albums*, Edition l'Age d'Or, 2011

3 Eric Heuvel: Op een gegeven moment was het bindwerk helemaal versleten en ik heb ze zelf, nadat mijn vader was overleden en ik de albums had geërfd, opnieuw laten inbinden

Het korte leven van Eric Overduin (1918-1947)

JOAN VAN DER WIJCK

Op dinsdag 7 juli 1998, de dag dat het Nederlands elftal zo onfortuinlijk van Brazilië verloor in de halve finale van het wereldkampioenschap voetbal, overleed in Amstelveen op 78-jarige leeftijd de weduwe Ellen Maria Miggels. Afgezien van enkele rouwadvertenties zou haar verscheiden geen rimpelingen hebben veroorzaakt in het dagelijks leven – en zeker niet in de stripwereld – als haar kinderen in haar nalatenschap niet een aantal schilderijen, tekeningen en schetsen van een vooralsnog onbekende kunstenaar hadden aangetroffen. De signatuur van een gedeelte van het gevonden materiaal luidde: Eric Overduin.

BOVEN - Eric Overduin met zijn onafscheidelijke motor op bezoek bij een klein neefje in Piershil.

Dat werk was van een ongekende kwaliteit, wat gelukkig ook de erven van mevrouw Miggels inzagen. Omdat zij de nodige stripinvloeden herkenden, togen ze, nadat alle verwikkelingen rond de erfenis waren afgerond, in de herfst van 1998 met die originelen naar de Amsterdamse stripwinkel Fantasia. Rob van Muijden, eigenaar van Fantasia, daarover: 'Ik wist niet wat ik zag. Dat was puur Kresse! De oude Kresse dan, die uit de jaren 1940.'

RECHTS EN ONDER - Aan de reclame-uitgave van Pinneke Proost heeft Eric Overduin ook zijn bijdrage geleverd.

Van Muijden aarzelde geen moment en bood de erven een goede prijs. Omdat de naam van de tekenaar hem niets zei, raadpleegde hij een aantal kenners. En dat bracht het balletje aan het rollen.

Het bleek dat mevrouw Miggels kort na de bevrijding een tamelijk stormachtige verhouding had met deze Eric Overduin. Zij verloofden zich op 31 juli 1947, maar Overduin overleed al in november van dat jaar aan de gevolgen van een ernstig motorongeluk. Ellen Miggels, aanvankelijk ontroostbaar, trouwde ruim drie jaar later, in februari 1951, kreeg drie kinderen, maar koesterde een kleine halve eeuw het werk dat Overduin haar tijdens hun vrijage geschonken had. Haar man en kinderen wisten van niets.

Beenmergontsteking

Wie was Eric Overduin?

Hij werd op 10 juli 1918 geboren als eerste en enige kind van Alexander (1892-1938) en Margareta (1896-1973) Overduin aan de Mauritskade in Den Haag, in de boezem van een semi-artistieke familie. Zijn vader was toneelmeester bij de Koninklijke Schouwburg, zodat de jonge Eric opgroeide in een kunstzinnig milieu. Schilders, musici en, natuurlijk, toneelspelers waren graag geziene gasten in het pand aan de Mauritskade en moeten op de begaafde jongen al vroeg een diepe invloed gehad hebben. Overduin had niet alleen muzikale aanleg – hij had een absoluut gehoor en bespeelde verscheidene instrumenten, van viool tot accordeon –, maar vooral ook een artistieke, een talent dat zich pas werkelijk ontplooide toen hij op 10-jarige leeftijd werd getroffen door een beenmergontsteking (ostheomyelitis).

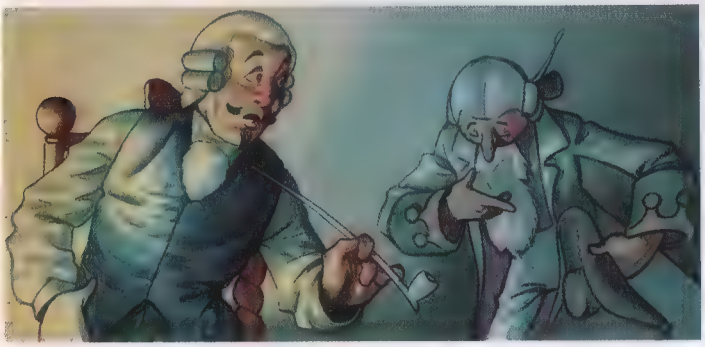

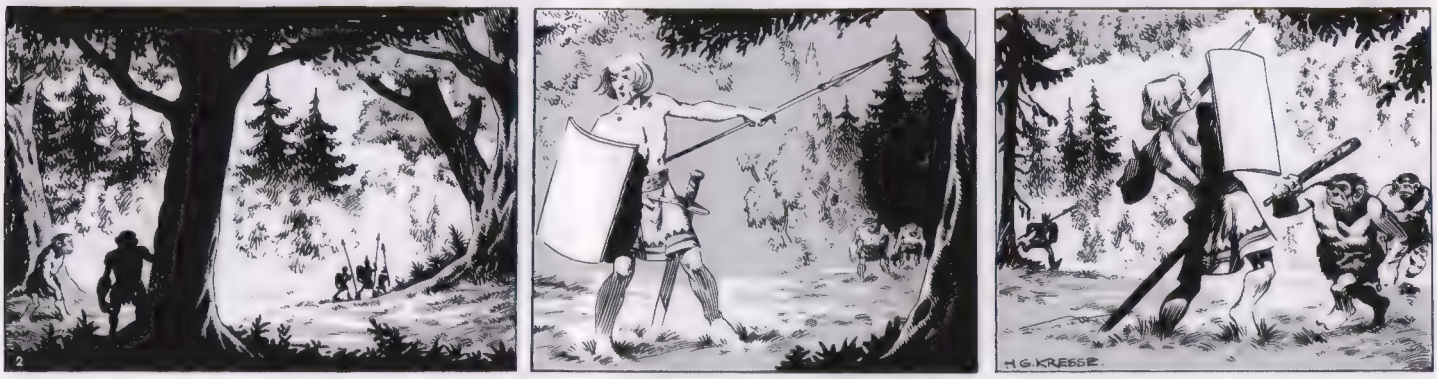

BOVEN - De originele allereerste strook van *Eric de Noorman*. Van de eerste tien of twaalf stroken van het verhaal *De steen van Atlantis* wordt betwijfeld of ze echt (alléén) van de hand van Hans G. Kresse zijn.

Daardoor bracht hij zes maanden door in het ziekenhuis en na een revalidatie thuis van nog eens vijf maanden kon hij zich twee jaar lang alleen met beugels voortbewegen. Die periode van herstel gaf hem echter wel de gelegenheid om zijn tekentalent ten volle te ontwikkelen. Zijn linkerbeen zou hij nadien nooit meer kunnen buigen, wat hem overigens niet belette om later een fanatiek motorrijder te worden. Bovendien zou zijn handicap hem nog van pas komen toen de Duitse bezetter in de oorlog Nederlandse mannen ronselde voor tewerkstelling in Duitsland, een dans die hij ontsprong. In september 1938, na de vroegtijdige dood van zijn vader – hij stierf aan alvleesklierkanker – ging hij geschiedenis studeren in Amsterdam, waar hij een kamer vond. Niet lang daarna trad er een verwijdering op tussen hem en zijn moeder. Margareta Overduin hertrouwde het jaar daarop namelijk met Walter Paasman, een verbintenis die Overduin de rest van zijn leven beschouwde als verraad, maar hem in 1940 nog een halfzusje opleverde: Lieke Paasman.

Keerpunt

Op 10 mei 1940 werd ook Nederland meegesleept in de Tweede Wereldoorlog. In verband met zijn handicap had Overduin geen oproep voor het leger ontvangen, zodat de vijf oorlogsdagen min of meer aan hem voorbij gingen, zoals trouwens aan de meeste Nederlanders. Werkloos toezien wilde hij echter niet, en na verloop van tijd raakte hij zijdelings betrokken bij de illegaliteit, daartoe aangespoord door de April-Meistakingen. Dat hij de loyaliteitsverklaring in april 1943 niet wenste te ondertekenen, zoals alle gewetensvolle studenten, lag natuurlijk voor de hand, zodat hij kort na zijn kandidaatsexamen zijn studie voorlopig staakte en de tijd had aan zichzelf. Beperkte hij zich aanvankelijk tot het rondbrengen van *Vrij Nederland* en andere ondergrondse krantjes, niet lang daarna kwam hij via Dick van Veen, onder meer berucht, in Duitse kringen dan, van de Overval op Joure, in contact met Marten Toonder, die zijn superieure talent onmiddellijk onderkende. Toonder zette hem aan de productie van stempels, bonnen en meer van dergelijke vervalsingen. En hoewel Overduin al jaren tekende en schilderde, puur voor zijn plezier, ontdekte hij pas toen het medium stripverhaal, dat destijds, zeker in Nederland, nog in de kinderschoenen stond. Het betekende een keerpunt in zijn leven.

Bij de Toonder Studio's leerde hij onder anderen Hans G. Kresse kennen, nog zo'n reusachtig talent. Het heeft er echter alle schijn van dat Kresse op dat moment nog de mindere tekenaar was, en wie het werk van Overduin beziet, kan niet anders dan constateren dat Kresse in hem een inspiratiebron had gevonden. Vooral diens vroege werk – *Siegfried, Xander*, de eerste *Eric*-stroken – sluit naadloos aan op de stijl van Overduin. Het is zelfs niet uit te sluiten dat die laatste meegewerkt heeft aan *Siegfried*, dat wellicht daarom onder het pseudoniem 'Henk Zwart' werd gepubliceerd. Het valt niet mee om te achterhalen wat Overduin tijdens zijn werkzaamheden voor Toonder precies heeft gemaakt. Veel werd immers anoniem of onder schuilnaam gepubliceerd, hetzij omdat de bezetter om de tuin geleid moest worden, hetzij doordat een en ander onder de vlag van de studio's werd vervaardigd en aan de man gebracht. Maar gezien

SIEGFRIED EN DE DRAAK
Siegfried, de zoon van een koning, die lang geleden in Xanten leefde, is uit de gevangenis, waar hij, op last van zijn vader, was ingeworpen, ontvlucht. Siegfried verdwaalt in het oerbos. Juist als hij de rand van dit bos heeft bereikt, hoort hij een afschuwelijk gebrul. Een monsterachtige draak komt van achter een rots te voorschijn.
Teekeningen H. Zwart
Teekeningen W. de Mooy
Verantwoordelijk redacteur: Nico J. P. Smith, Amsterdam; verantwoordelijk voor de advertenties: Mr. D. Wisboom Verstegen, Amsterdam. Uitgeefster: N.V. Ned. Uitgevers „Opbouw", Amsterdam-Z. — Adres van redactie en administratie: Paulus Potterstraat 4, Amsterdam-Zuid; telefoon 21811, 21424, 98145; postgiro 78676. — Abonnementsprijs voor Nederland f 2.50 per jaar; f 1.38 per half jaar; losse nummers 15 cent — Verschijnt 1 x per 14 dagen. — Offsetdruk van Drukkerij Verweij, Mijdrecht.
1 Januari 1946 — Nr. 1
P 1083/8

BOVEN - *Siegfried*, de strip die onder het pseudoniem Henk Zwart werd gepubliceerd. Kresse heeft er nooit officieel alleen zijn eigen naam aan willen verbinden.
ONDER - Silhouettekening van Eric Overduin bij het verhaal *Het briefje van Annemarie* dat eveneens is opgenomen in de bundel *Nog even een verhaaltje en dan...*

de overeenkomst in stijl is het niet ondenkbaar dat Overduin ook bijdragen leverde aan bij voorbeeld *Nog even een verhaaltje en dan...* van Henk de Wolf en aan *Pinneke Proost*, het reclameboekje voor Kabouter-jenever. Misschien zelfs nam hij de eerste tien, twaalf stroken van *Eric de Noorman* voor zijn rekening, wat het ooit door Dick Matena geconstateerde kwaliteitsverschil tussen die stroken en de rest van het verhaal *De steen van Atlantis* zou verklaren (zie *Viking* 2, jaargang 1). Want de overlevering wil dat zowel hij als Kresse kandidaat was om de *Eric*-strip te tekenen. Uiteindelijk viel de keuze op Kresse, zoals bekend, en het is heel wel mogelijk dat die de naam 'Leif' – Toonders voorstel voor de hoofdfiguur – uit ontzag voor Overduin veranderde in 'Eric'.

COLLECTIE MATLA

COLLECTIE MATLA

Inhaalmanoeuvre

Na de bevrijding pakte Overduin zijn studie Geschiedenis weer op, waarschijnlijk omdat het beroep van striptekenaar hem te onzeker leek. Wel staat vast dat hij daarnaast nog steeds onregelmatig werkzaamheden voor de Toonder Studio's verrichtte, hoofdzakelijk illustratiewerk, terwijl hij tevens andere freelance-opdrachten accepteerde. Op de universiteit maakte hij in het najaar van 1945 kennis met de 25-jarige Ellen Miggels, een studente Nederlands, die net als hij en om dezelfde reden haar studie in de oorlog had afgebroken. Ook bleek dat zij koerierster was geweest voor het verzet. Genoeg aanleiding kortom om al in de lente van 1946 samen te gaan wonen, nogal ongewoon voor die tijd, en niets leek een mooie toekomst in de weg te staan.

Van zijn productie in die eerste naoorlogse jaren is nauwelijks iets achterhaald. En het enige stripverhaal dat met zekerheid toe te schrijven valt aan Overduin, is een oblongboekje uit waarschijnlijk 1947 getiteld *De avonturen van "Fast Eddy" Norton*. Het gaat om een klassieke tekststrip, waarvan niet zozeer het verhaal tot de verbeelding spreekt als wel de realistische tekeningen. Die zijn van een eenzame klasse, en maken duidelijk dat Overduin een grote belofte voor de toekomst inhield. Voor zover bekend is het verhaal niet voorgepubliceerd, wat merkwaardig is, want dat strookt niet met het beleid van de Toonder Studio's in die tijd. De buitengewone zeldzaamheid van het boekje – het enig bekende exemplaar komt uit de nalatenschap van mevrouw Miggels en is inmiddels in handen van een collectioneur – wijst op een zeer geringe oplage. Dat is niet zo verrassend: de eerste druk van *De steen van Atlantis* is tenslotte ook erg moeilijk te vinden, want met het eerste deeltje van een nieuwe serie door een onbekende auteur nam een uitgever natuurlijk niet al te veel risico's.

Het zou helaas bij deze ene boekpublicatie blijven.

Onverwacht einde

In de vroege ochtend van maandag 23 november 1947 – het ijzelde – kwam de pas 29-jarige Eric Overduin, onderweg van Den Haag naar Amsterdam, ter hoogte van het huidige wegrestaurant boven de A4, bij een verkeerde inhaalmanoeuvre ten val met zijn motor, een

COLLECTIE MATLA

Norton 250 cc. Had hij een helm gedragen, niet gebruikelijk in die jaren, dan had hij het ongeval wellicht overleefd. Nu echter werd zijn schedel verpletterd, terwijl hij overigens opvallend ongedeerd bleef. En daar hulp geruime tijd op zich liet wachten, konden de uiteindelijk gearriveerde ziekenbroeders nog slechts de dood constateren. Op vrijdag 27 november werd Overduin in aanwezigheid van alleen Ellen Miggels begraven op Zorgvlied, waar zijn graf in 1967, na twintig jaar, werd geruimd.

Nawoord van de redactie

Joan van der Wyck, de auteur van dit artikel, overleed – 49 jaar jong – op 21 januari 2008. Een In Memoriam is na te lezen in Stripschrift 390. *Dit artikel had hij kort voor zijn dood bij ons ingeleverd, maar na zijn plotselinge overlijden kwam het er gewoon niet van om het in productie te nemen. Een ieder kan zich daar wellicht iets bij voorstellen.*

Kortgeleden kwamen we het artikel weer tegen en nu, ruim zeven jaar na Joans dood, plaatsen we het alsnog. Als een verlaat postuum eerbetoon aan Joan van der Wyck, maar zeker ook aan Eric Overduin.

GEHEEL BOVEN - Van de bundel *Nog even een verhaaltje en dan...*, met illustraties van onder meer Carol Voges en Hans G. Kresse, zijn momenteel vijf drukken bekend: de eerste druk is uit 1946; in 1947 volgde de tweede druk op kleiner formaat met ongeveer dezelfde voorzijde, maar dan mèt de signatuur van Marten Toonder. De derde (1947), vierde (1950) en vijfde (1950?) druk missen de oorspronkelijke omslagtekening en tonen alleen een lezend kaboutertje onder een paddenstoel, getekend door Toonder.

DAARNAAST - Een ongesigneerde illustratie uit het verhaal *Prins Saroemini*. Zowel Hans Matla als Dick Matena zweren bij hoog en bij laag dat deze tekening uit *Nog even een verhaaltje en dan...* is gemaakt door Hans G. Kresse. Anderen vertonen dezelfde stelligheid, maar dan met als maker Eric Overduin. Waarschijnlijk zullen we nooit weten wie gelijk heeft.

Lieve lezers...

ILLUSTRATIE FRITS JONKER

In *Stripschrift 438* staat, naast een bericht over een nieuw te verschijnen album van Luc Cromheecke, een tekening van twee zwarte kannibalen en een blanke man. Ze hebben dikke lippen, dragen een rieten rokje, één van de kannibalen heeft een bot door zijn haar en de andere speelt op een xylofoon van menselijke schedels. De kannibaal met het bot door zijn haar zegt tegen de blanke: 'Jouw schedel perfect is voor F mol.'

Sapperdeflap! Ik hou wel van een politiek incorrect grapje maar het is 2015, mensen! Hoe denk je met zulke grappen weg te komen? Dan heb ik het niet eens over het niveau, want deze tekening zou je zomaar in een nummer van *De Lach* uit 1958 kunnen tegenkomen. Maar in deze tijd, in onze multiculturele samenleving, kun je toch geen zwarte mensen meer afbeelden als krom Nederlands pratende, diklippige menseneters in een rieten rokje? Hebben Cromheecke en de redactie van *Stripschrift* misschien de zwartepietendiscussie gemist?

Het is ergens ironisch, want zo'n tien jaar geleden publiceerde ik op de website *Frontaal Naakt* de politiek incorrecte cartoons van Gregorius Nekschot, die het vooral op moslims had voorzien. Veel Nederlandse en Vlaamse stripmakers zaten toen op het Stripliefhebbersforum, waar ze bijna allemaal over Nekschot en mij heen vielen omdat Nekschot racistisch zou zijn. Er werd een complete oorlog om uitgevochten, waarbij mensen zelfs probeerden aan te tonen dat Nekschot de maker was van gruwelijk racistische haatbagger op een neonazi-site.

En nu, tien jaar later, staat er een tekening van twee krompratende, zwarte kannibalen in *Stripschrift* en gebeurt er niks.

Het valt me wel vaker op dat Europese striptekenaars en cartoonisten etnische minderheden afbeelden op precies dezelfde manier als Hergé deed in *Kuifje in Afrika*. Veel stripverhalen spelen zich af in een wereld die niets te maken heeft met de wereld die we zien als we naar buiten kijken.

In Amerika is dat anders. Daar is de moderne tijd wèl doorgedrongen tot de stripwereld. Superheld Thor is een vrouw, Captain America is zwart en Ms Marvel een moslima.

Ik weet wel waar het vandaan komt. Ik denk niet dat Cromheecke een racist is. Jaren geleden wees Wilbert Plijnaar me erop dat veel stripmakers niet naar buiten kijken om te zien hoe een brievenbus er tegenwoordig uitziet, of een lantaarnpaal. Nee, ze tekenen de brievenbussen van André Franquin na. Pas met *De familie Doorzon* kwam daar verandering in. Daarin herkende de lezer de nieuwbouwwijk waarin hij woonde, deed de rode, iconische brievenbus van de PTT zijn intrede.

Eigenlijk hebben we een nieuwe familie Doorzon nodig, waarin we de wereld zien weerspiegeld waarin we zelf leven. Waarin zwarte mensen kleren aan hebben, stadsplannen ontwerpen en maaltijdsalades bij de Albert Heijn kopen.

Want een zwarte tekenen zoals je die in *Kuifje in Afrika* ziet, doe effe lekker normaal man.

peter.breedveld@stripschrift.nl

De grafische roman is meer dan slechts een bron van vermaak. In Amerika wordt de grafische roman om die reden al veelvuldig ingezet in het onderwijs, maar Nederlandse docenten doen dat nog maar weinig. En dat is jammer, want de grafische roman kan veel betekenen voor het hedendaagse literatuuronderwijs.

De grafische roman in het onderwijs

LEONIE HARDEMAN

Al jarenlang wordt door leesbevorderingsprofessionals met argusogen gekeken naar de Nederlandse leescultuur. Nederlandse jongeren lezen minder, slechter en beleven er bovendien aantoonbaar minder plezier aan dan eerdere generaties. Dat leidt er niet alleen toe dat ze over een minder grote woordenschat beschikken dan hun lezende leeftijdsgenoten, maar ook dat ze minder goed presteren op school en volgens sommige onderzoeken zelfs minder intelligent zijn dan jongeren die wel lezen (zie *www.leesmonitor.nl*).

De opkomst van nieuwe media wordt vaak aangewezen als de oorzaak van de ontlezing onder jongeren: er wordt tegenwoordig veel meer tijd besteed aan televisie kijken, gamen en internetten dan aan het lezen van boeken en andere gedrukte media. Bovendien wordt er door jongeren tegenwoordig ook anders gelezen dan dat eerdere generaties dat deden. Waar dertigplussers vaak nog 'gewoon' lineair lezen – regel voor regel, van links naar rechts en van boven naar beneden – lezen jongeren onder de dertig steeds vaker non-lineair: ze voeren andere activiteiten uit tijdens het lezen (internetten, televisie kijken, facebooken, whatsappen) en lezen vaak scannend, waarbij alleen gedeeltes van de tekst worden gelezen. Deze nieuwe manier van lezen komt voort uit het feit dat jongeren zijn opgegroeid (en nog steeds opgroeien) in een beeldcultuur die hen constant omgeeft met de snelheid en visuele stimulatie van televisie, het internet en games.

GUTEN TAG. HABEN SIE AUCH GRAPHIC NOVELS?
WIE BITTE? ÄH ... NEIN. ICH GLAUBE NICHT
ENTSCHULDIGUNG, NATÜRLICH FÜHREN WIR GRAPHIC NOVELS. GLEICH HINTEN RECHTS BEI DEN KALENDERN.
DANKE
ICH DACHTE, DA SIND DIE COMICS...
JA, EIGENTLICH SIND GRAPHIC NOVELS AUCH NICHTS ANDERES, NUR EBEN ... KEINE SERIEN, EHER ROMANE, ERZÄHLUNGEN IN BILDERN...
... DIE SICH VOR ALLEM INHALTLICH VON DEM ABSETZEN, WAS DIE LEUTE ÜBLICHERWEISE MIT COMICS VERBINDEN...
UND DESHALB EBEN AUCH NICHT UNBEDINGT KOMISCH SEIN MÜSSEN ODER NUR ETWAS FÜR KINDER
ODER DEN TYPISCHEN MEIST MÄNNLICHEN SAMMLER MITTLEREN ALTERS DU WEISST SCHON
ÜBRIGENS SIND DIE EINZIGEN TITEL, DIE SOWOHL MEIN SOHN ALS AUCH ICH GELESEN HABEN, GRAPHIC NOVELS
ACH WAS...
HIER, ZUM BEISPIEL DIESE GESCHICHTE VON EINER JUNGEN FRAU, DIE VON IHRER JUGEND –
HALLO. HABEN SIE AUCH COMICS?
JA, NATÜRLICH. GLEICH HINTEN RECHTS...
BEI DEN GRAPHIC NOVELS!

ONDER - Een Duitse strip over graphische romans. Tekenaar is Arne Bellstorf.

Passend leesmateriaal

Om hun nieuwe vorm van geletterdheid te voeden, gaan jongeren op zoek naar leesmateriaal dat dezelfde karakteristieken heeft als de andere media waarmee ze zichzelf omringen. Als gevolg daarvan hebben ze gedurende de afgelopen jaren een voorkeur ontwikkeld voor korte verhalen met veel grafische elementen. Verschillende onderzoekers vinden dat het onderwijs op deze ontwikkeling moet inspringen en dat jongeren niet alleen bij de ontwikkeling van hun traditionele geletterdheid, maar ook bij de ontwikkeling van hun nieuwe geletterdheid door professionals moeten worden begeleid. In een samenleving die gestoeld lijkt op de beeldcultuur is het immers essentieel dat jongeren weten hoe ze het beste kunnen omgaan met de informatie die hen via allerlei verschillende kanalen wordt aangereikt.

Dat is waar de grafische roman in beeld komt. Als een mengvorm van tekst en visuele aspecten – dus van het oude lezen en van het nieuwe lezen – is de grafische roman namelijk bij uitstek geschikt om de visueel ingestelde en mediagerichte jongeren van deze tijd te betrekken bij hun eigen geletterdheidontwikkeling. Het literaire karakter maakt dat de grafische roman zich goed leent voor behandeling in het literatuuronderwijs, en de grafische roman sluit bovendien aan op de leefwereld van de jongere – in ieder geval meer dan dat een gemiddeld boek uit de Nederlandse literaire canon dat doet. Het uitvoeren van een tekstuele analyse van een actuele grafische roman is voor een leerling uit 4-havo daardoor ongetwijfeld aantrekkelijker dan het schrijven van een boekverslag over *De ontdekking van de hemel*. Met andere woorden: de grafische roman zou een plaats moeten krijgen in het (literatuur)onderwijs.

En de Kortewegs?
Weg. Gek was dat hè, Bert?
Een paar dagen na de oorlog stonden al zijn aquaria op de stoep.
Dat waren terraria...
En hij en zijn dochter Karin waren weg.
Kijk maar even snel rond.
Maar stilletjes.
De hele oorlog hebben we samen meegemaakt, en dan opeens zonder een woord vertrekken. Vreemd.

BOVEN - De verstripte literaire klassieker *De aanslag* (2015) van Milan Hulsing leent zich uitstekend voor de benadering waarbij de grafische roman wordt ingezet als brug naar de canon. Het lezen van het echte boek (van Harry Mulisch, uit 1982) is voor jongeren ongetwijfeld leuker na het lezen van het beeldverhaal.

Terminologie

Door veel mensen worden de termen 'strip' en 'grafische roman' door elkaar heen gebruikt, alsof ze voor elkaar inwisselbaar zijn. Toch verschillen deze genres fundamenteel van elkaar. Het belangrijkste verschil zit hem in het feit dat strips vaak onder de noemer 'lectuur' worden geschaard, terwijl grafische romans als literatuur worden gezien. Lezers van strips moeten zich daarom vaak verantwoorden voor hun leesgedrag, dat veelal wordt geassocieerd met leesluiheid en fantasieloosheid. De strip lijkt als genre daardoor niet door te kunnen dringen tot de hoge cultuur en blijft vooral in hogere sociale kringen bestempeld worden als *lowbrow*.

Dat is anders bij de grafische roman. Deze stripvorm wordt vaak gezien als een subgenre van de strip, maar is – onder andere door haar narratieve gelaagdheid – inhoudelijk meer literair van aard dan het normale stripverhaal. Ook qua vorm wijkt de grafische roman af van de strip: waar in normale stripverhalen vooral aandacht is voor de bewegingen van de personages, richten grafische romans zich vaak meer op de uitwerking van gezichtsuitdrukkingen. In veel gevallen wordt er bovendien gewerkt met tekeningen die gemiddeld groter zijn dan standaard striptekeningen. De grafische roman zou zodoende kunnen worden gezien als de literaire, meer artistieke tegenhanger van de strip. Dat is waarschijnlijk één van de redenen dat de grafische roman over het algemeen meer wordt geaccepteerd dan de strip. Het onderscheid tussen het stripverhaal en de grafische roman ligt dus vooral in de intrinsieke literariteit van de grafische roman. Daarnaast spelen de vaak relatief serieuze thematiek en materiële aspecten – de uitvoering van de uitgave – een rol.

Toepassing in het onderwijs

Hoewel er veel docenten en bibliothecarissen zijn die grafische romans liever niet als onderdeel van het literatuuronderwijs zouden zien, voornamelijk vanwege de associatie met strips en lectuur, wordt de grafische roman in Amerika om de eerder genoemde redenen al veelvuldig ingezet in het onderwijs. Dat gebeurt grofweg op drie verschillende manieren: als brug naar de literaire canon, als hulpmiddel bij het bevorderen van het leesplezier en als hulpmiddel bij het vergroten van het lesbegrip.

Het inzetten van de grafische roman als brug naar de literaire canon is in Amerika de meest populaire strategie. Die populariteit wordt veroorzaakt door het feit dat Amerikaanse docenten veel waarde hechten aan cultuur-

Parijs
Odessa
Dus we vertrokken hierheen
Tirana
Ankara
Izmir
Turkije
Malaga
Algiers
Oran
Tunis
Aleppo
Homs
Syrië
Beiroet
Israël
Casablanca
Marokko
Algerije
Tripoli
Libië
Benghazi
Egypte
Alexandrië
Jordanië
Mijn vader was een echte pan-Arabist. Hij was geobsedeerd door de ontwikkeling van de Arabieren. Hij dacht dat de Arabieren zich met voldoende onderwijs wel aan het religieus obscurantisme zouden weten te ontworstelen.
Kijk, een echt Arabisch vliegveld!
Peuken
Van onze aankomst in Tripoli herinner ik me een kale vent met overal wratten. Hij moest ons naar ons huis brengen.
Welkom in onze Staat van de volksmassa's, doctor.
Het regende en op de deur van het huis zat een dikke ketting.
Natuurlijk is 't gratis! In onze Staat van de volksmassa's is huisvesting gratis.
De muren waren geel geschilderd en het dak lekte.
Dat geeft niet, 't regent hier nooit, droogt zo op...
Hier, dit is het 'groene boekje' waarin de Gids zijn visie op de samenleving en democratie ontvouwt.
Lees en herlees 't...
Een meesterwerk.
Wacht, broeder, je hebt me de sleutels nog niet gegeven!
Er zijn geen sleutels. Kijk, er zit geen slot op de deur.
Daar zit 'n deurschuif, die kun je van binnenuit dichtdoen.

BOVEN - Aan culturele diversiteit wordt in grafische romans vaak vorm gegeven door middel van identiteitsstereotyperingen, net zoals hier, in *De Arabier van de toekomst* van Riad Sattouf. Dit kan bij de lezer leiden tot een bewustwording van etnische verschillen in de wereld om hem heen.
RECHTSBOVEN - Een grafische roman, zoals die over Jeroen Bosch van Marcel Ruijters die later dit jaar verschijnt, kan uitstekend worden behandeld bij een vak als culturele vorming of kunstgeschiedenis en kan dienen als een verdieping of een verbreding van de lesstof.

overdracht en de literaire canon, terwijl leerlingen dergelijke boeken vaak met tegenzin lezen. Dat komt onder andere doordat deze boeken vaak in het begin van de 20e eeuw zijn gepubliceerd en daardoor niet aansluiten op de leefwereld van de jongeren van nu.
Om de leerlingen tegemoet te komen, zetten docenten de grafische roman in als brug naar de canon: als opstapje naar zwaardere literaire werken en canonklassiekers. Het idee erachter is dat leerlingen via grafische romans op een laagdrempelige wijze bekend kunnen raken met literaire technieken en elementen. Anders dan vaak gedacht wordt, bevatten ook grafische romans namelijk veel literaire elementen en concepten, zoals beeldspraak. Door op een gemakkelijke manier in aanraking te komen met dergelijke literaire elementen, kunnen leerlingen hun literaire competentie goed ontwikkelen. Deze vaardigheden kunnen ze dan later toepassen bij het lezen van 'volwaardige' literatuur.

Leesplezier voor zwakke lezers

De grafische roman kan ook worden ingezet middels de zogenaamde aanvullende benadering. Met deze benadering wordt de grafische roman als opzichzelfstaand genre gezien en wordt er evenveel waarde aan gehecht als aan traditionele klassiekers. Deze manier wordt vaak gebruikt als een instrument om het leesplezier van leerlingen te bevorderen en om zwakke lezers te motiveren. De beelden in grafische romans ondersteunen immers de woordelijke betekenis van het verhaal, en dat maakt lezen een stuk gemakkelijker. Zwakke lezers kunnen de betekenis van een verhaal zo toch tot zich nemen en óók plezier beleven aan lezen, net als sterke lezers. Ook wanneer leesplezier het onderwijsdoel is, en niet cultuuroverdracht, kan de grafische roman dus een effectief hulpmiddel zijn.
Bij de derde manier waarop grafische romans in het Amerikaanse literatuuronderwijs worden ingezet, wordt het initiatief bij de leerling zelf gelegd en gaan leerlingen daadwerkelijk aan de slag met de grafische roman. Dat kan op verschillende manieren en op diverse niveaus: van het verzinnen van een titel voor een bestaand beeldverhaal tot het zelf bedenken, tekenen en schrijven van een grafische roman – en alles wat daartussen zit. Deze onderwijsstrategie leidt in beginsel tot een beter begrip van de lesstof en nieuwe interpretaties ervan. Het zelf schrijven van grafische romans draagt daarnaast actief bij aan de ontwikkeling van visuele geletterdheid.

Alternatieve gebruiksvormen

De grafische roman kan ook worden ingezet om andere doelen te verwezenlijken. Auteurs van grafische romans hebben in vergelijking met films vaak minder ruimte om persoonlijkheidsontwikkelingen van personages te laten zien, en werken daarom veel met identiteitsstereotyperingen. Dit zou leerlingen bewust kunnen maken van etnische verschillen in de wereld om hen heen. Daarnaast kunnen grafische romans worden gebruikt

om leerlingen bepaalde mediavaardigheden bij te brengen. Bij het analyseren van een grafische roman kan worden gekeken naar zaken als hoe het gebruik van kleur emoties beïnvloedt, hoe stereotyperingen tot stand komen en hoe realisme (of het gebrek eraan) bijdraagt aan de boodschap van een werk. In een wereld waarin de leerlingen constant omringd worden met media zijn deze vaardigheden erg belangrijk.

De grafische roman leent zich ook bijzonder goed voor gebruik bij andere vakken. In de geschiedenislessen zou een titel als *Maus,* waarin Art Spiegelman de Holocaust vanuit verschillende standpunten beschrijft, een uitstekend instrument zijn om de Tweede Wereldoorlog thematisch te behandelen. Vooral de meer expliciete tekeningen in het boek maken het een goed startpunt voor een discussie. Bij vakken als kunstgeschiedenis of culturele vorming zou kunnen worden gekozen voor de grafische roman *Vincent* van Barbara Stok, en ook Typex' *Rembrandt* leent zich daarvoor bijzonder goed. De grote verschillen in toon en vormgeving maken dat die laatste uitgave niet alleen inhoudelijk een spannend onderwerp voor discussie is, maar ook op artistiek niveau veel stof tot nadenken biedt.

Het Nederlandse onderwijs

Hoewel de grafische roman het onderwijs dus veel te bieden heeft, en er in Amerika om die reden al veel aanhangers zijn van deze onderwijsmethode, is de grafische roman in Nederland nog helemaal niet zo bekend, laat staan populair. Er zijn wel Nederlandse onderzoeken voorhanden die aantonen dat de strip populair is onder jongeren en dat ook het Nederlandse literatuuronderwijs gebruik zou moeten maken van beeldverhalen, maar de nadruk ligt in alle publicaties op strips, en niet op grafische romans.

Een onderzoek onder bijna 200 docenten Nederlands op middelbare scholen onderstreept het gebrek aan kennis en bekendheid van de grafische roman in Nederland: maar liefst een derde van de docenten is niet bekend met de grafische roman. Op basis van dat gegeven is het weinig verrassend dat meer dan 85 procent van de docenten nog nooit een grafische roman heeft behandeld in de literatuurles. Ze geven aan dat dat niet alleen komt doordat het tijd kost om een nieuw genre te introduceren in de les, maar ook doordat ze het idee hebben dat de grafische roman van lage literaire kwaliteit is. Onbekend maakt onbemind. Gelukkig heeft het overgrote deel van de docenten – meer dan 80 procent – wel interesse in de grafische roman als onderdeel van het literatuuronderwijs. Vooral jonge docenten en vrouwelijke docenten vinden het belangrijk om het leesplezier van hun leerlingen te bevorderen, en zouden dat graag met grafische romans doen. Animo is er onder de docenten dus zeker.

Leerlingen

Ook Nederlandse leerlingen lopen warm voor de grafische roman. Net als docenten weten ook zij weinig tot niets van de grafische roman (mijn afstudeeronderzoek onder 283 middelbareschoolleerlingen laat zien dat bijna de helft van de leerlingen niet weet wat een grafische roman precies is), maar de leerlingen die er wèl bekend mee zijn benadrukken enkel de positieve effec-

ROBBE! OPA GAAT EEN GROTE WANDELING MAKEN DOOR HET BOS! GA JE MET 'M MEE?
OP
ZEG, OPA! HEB JIJ OOK MEEGEVOCHTEN IN DE OORLOG?
JA, JONGEN!
YAAA! WAT LEUK! VERTEL 'NS!
HO! DA'S LANG GELEDEN! IK LAG IN DE LOOPGRAVEN LANGS DE IJZER... PUF PUF ...
HET REGENDE TOEN ALLE DAGEN. ALS WE RECHT STONDEN ZATEN WE TOT AAN ONZE KUITEN IN DE MODDER!
IK ZAT IN EEN ESCOUADE VAN TIEN MAN. ALLEMAAL JONGE, STEVIGE KERELS ALS IK... DAT WAREN NOG 'NS MANNEN!
ER WAS LEO DE LOOS, 'N SLAGER VAN BEROEP! HIJ BRACHT ALTIJD IEDEREEN AAN 'T LACHEN. HIJ ZORGDE VOOR 'T MOREEL VAN ALLE JONGENS!
...TSS! ZO'N KEREL!
WALTER BRIK HAD 'N GOUDEN HART! TOEN IK AAN DE BUIK GEKWETST RAAKTE SLEEPTE HIJ ME TUSSEN DE GRANATEN DOOR WEER DE LOOPGRACHT IN...
ER WAS OOK GUUST DOORMAN, EEN GARAGEHOUDER. VLOEKEN DAT DIE KON. ALLEEN AL ALS HIJ BEGON TE SCHELDEN TROK DE VIJAND EEN KILOMETER TERUG... HAHA DIE GUUST TOCH!
... MINK DEHOP WAS ER OOK BIJ... EN "MOUSTAFA" IBRAHIM,, HENK JORIS, KAREL COENDERS... JA, WAT 'N TIJD...
EN? HEBT U GEWONNEN?
DE VIJAND HEEFT DE OORLOG VERLOREN..
EN WIJ ... HEBBEN GUUST VERLOREN EN WALTER, EN LATER OOK LEO DE LOOS... TIJA, DIE LEO... ZO'N GOEIE JONGENS ALLEMAAL....
...WAT DOE JIJ BRAAN?

BOVEN - Het is welsiwaar geen grafische roman, maar *De Kleine Robbe* van Tome en Janry is af en toe heel geschikt om leerlingen bij geschiedenis te onderwijzen over de Eerste Wereldoorlog op een manier die hen aanspreekt.

LINKS - De grafische roman kan worden ingezet om de mediavaardigheden van de leerlingen te ontwikkelen. Daarbij kan worden gekeken naar hoe het gebruik van kleur de emoties beïnvloedt. In *Lighter Than My Shadow* van Katie Green vertelt de auteur over haar strijd tegen de ziekte anorexia. De overwegend grijze pagina's onderstrepen de serieuze toon van het verhaal.

ten van de boekvorm in het onderwijs. Sommige leerlingen geven aan de afwisseling tussen tekst en beeld te waarderen (niet alleen in de grafische roman, maar ook in de literatuurles als geheel), anderen zeggen een tekst gemakkelijker te kunnen begrijpen en onthouden 'met plaatjes erbij' en een laatste groep zegt het leuk te vinden om iets nieuws te behandelen in de literatuurles. Opgeteld bij het feit dat meer dan 80 procent van de docenten interesse heeft in het onderwijzen van de grafische roman, biedt dat perspectief.

Maar hoewel de voortekenen gunstig lijken – zowel leraren als leerlingen hebben immers interesse in de grafische roman – is van de basisvoorwaarde, kennis, nog weinig sprake: de grafische roman is in Nederland nog te onbekend om succesvol en op grote schaal geïmplementeerd te worden in het (literatuur)onderwijs. Gezien het succes van deze onderwijsmethode in de Verenigde Staten, lijkt het wel zeer de moeite waard om een groter bewustzijn van de voordelen van de grafische roman te creëren en om de kennis over de grafische roman gericht te verspreiden onder docenten Nederlands, met als uiteindelijk doel dat de grafische roman ook in het

ONDER - **Vier boeken die gaan over comics en grafische romans voor Amerikaanse scholen. Daar zijn ze dus al een stuk verder.**

ERNAAST - **Het blad *Lezen* en zijn Amerikaanse comic-evenknie *Bookshelf*.**

GEHEEL RECHTS - **Historische comics die worden aanbevolen voor Amerikaanse scholen.**

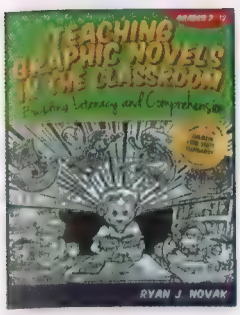

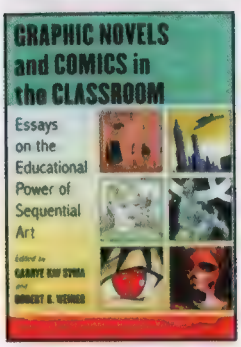

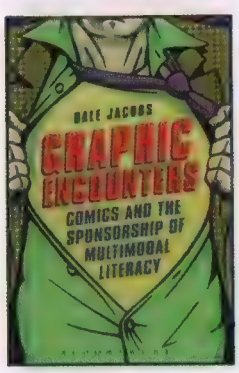

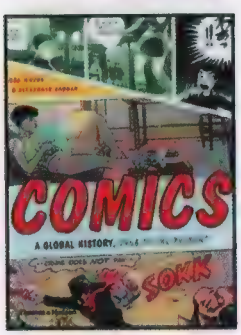

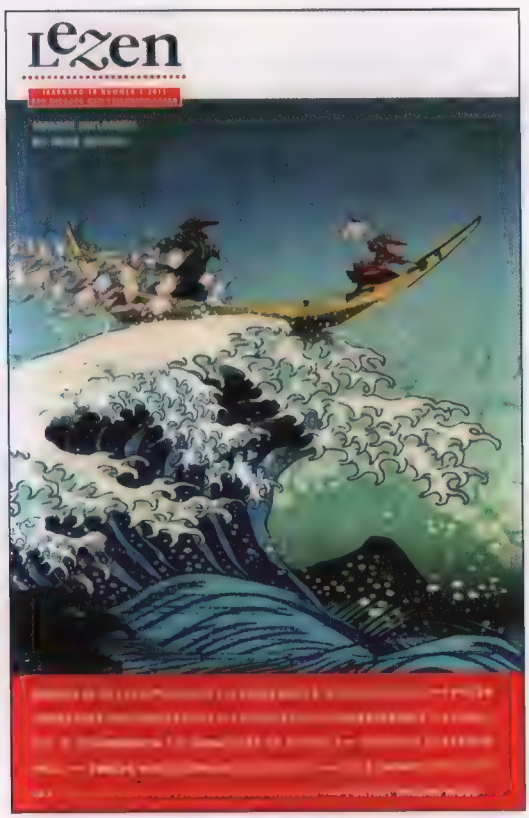

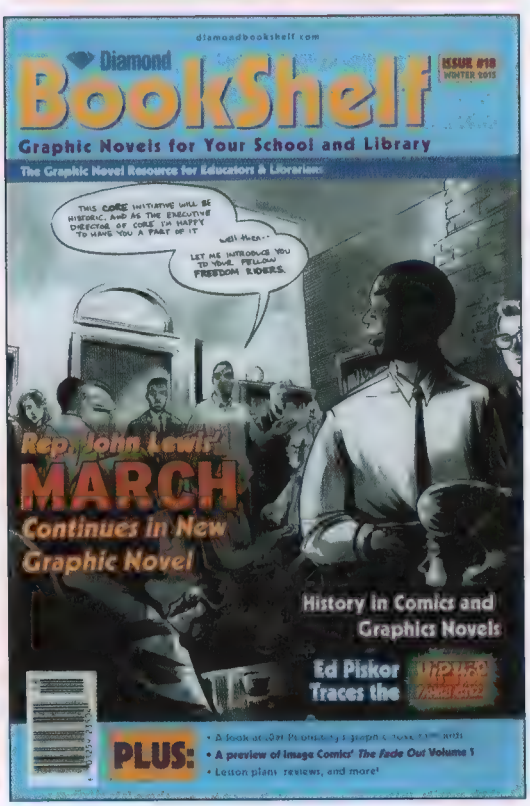
Diamond BookShelf
Graphic Novels for Your School and Library
The Graphic Novel Resource for Educators & Librarians
MARCH
Continues in New Graphic Novel
History in Comics and Graphics Novels
Ed Piskor Traces the
PLUS:

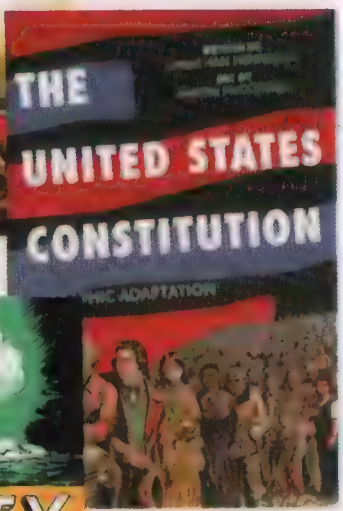

Nederlandse literatuuronderwijs een vaste plaats krijgt. Want ook Nederlandse leerlingen zouden moeten kunnen genieten van al het moois dat de grafische roman ze te bieden heeft. Met een beetje geluk slaan ze er nog van aan het lezen ook.

leonie.hardeman@stripschrift.nl

Leonie Hardeman rondde in 2014 haar masteropleiding in toegepaste literatuurwetenschap af. Haar afstudeerscriptie betrof een onderzoek naar de rol van grafische romans in het literatuuronderwijs. Die scriptie was de basis voor bovenstaand artikel. Tegenwoordig is ze werkzaam bij een kinderboekenuitgeverij.

Klaslokaal en bibliotheek

Dat in de Verenigde Staten de grafische roman in het onderwijs een veel breder geaccepteerd fenomeen is, blijkt wel uit de website *www.diamondbookshelf.com* inclusief gelijknamig, trimestrieel blad. *Bookshelf*, een initiatief van comicdistributeur Diamond, richt zich volledig op grafische romans voor educatieve organisaties. Dat kunnen scholen zijn en bibliotheken, maar ook instanties die geïnformeerd willen worden over strips die interessant kunnen zijn voor kinderen/jongeren. *Bookshelf* wil zijn doelgroep voorzien van praktische informatie, uiteenlopend van recensies, nieuwtjes, en interviews tot aan secundaire literatuur, leeswijzers en lesmateriaal. Het platform is niet alleen gericht op het lager onderwijs maar ook op het hoger onderwijs. Wel valt op dat de term *graphic novel* er een paraplubegrip is geworden voor uiteenlopende soorten strips, waaronder ook jeugdstrips en manga.

In Nederland is er in dit kader ook een aantal organisaties actief, zij het op beperkte schaal. Twee bekende voorbeelden zijn de Stichting Beeldverhaal Nederland die op zijn website *www.stichtingbeeldverhaal.nl* de nodige aandacht besteedt aan het onderwerp strips en onderwijs. Daarnaast is er *Lezen*, een uitgave van Stichting Lezen die financieel wordt ondersteund door het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap. *Lezen* is een kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie. Het blad besteedt veel aandacht aan jeugd- en prentenboeken in combinatie met onderwijsniveaus; zo af en toe wordt er een strip behandeld of aandacht besteed aan de grafische roman. Nummers van *Lezen* zijn via de website *www.lezen.nl* ook online te raadplegen.

De site *https://graphiclearning.wordpress.com* is ook nog vermeldenswaard. Het is een uitgebreide database in het Engels van de vakgroep Onderwijskunde van de Universiteit Gent over grafische romans en comics voor in het klaslokaal. De database loopt van 2010-2012. RS

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

MARQ DENKT

gekleurd

door Marq van Broekhoven

M'n **eerste** stripje dat in **kleur** werd gepubliceerd was Peer de Plintkabouter.

Gelukkig moest ik m'n strookjes toen nog gewoon in **zwart-wit** aanleveren.

In **Spanje** werden m'n tekeningen dan door 'n aantal **inkleursters** en...

Met de hand. Met plakaatverf. Echt ambachtelijk.

Zo kreeg in 't eerste strookje de **staart** van Peers **kat** dezelfde kleur als zijn **hand**.

Alsof Peer een enorme, gemuteerde vinger had...

Al gauw ging ik **kleurvoorbeelden** en **aanwijzingen** meesturen.

De aanwijzingen werden op de redactie in 't **Engels** vertaald, **opgestuurd** naar Spanje...

en in **Spanje** in 't **Spaans** vertaald.

Dat ging wel 'ns mis.

Toen Peer als Doornroosje lag te slapen tussen de doornstruiken, hadden de rode rozen een gele kern gekregen.

Maar toen 't tweede album van Peer in de maak was, kreeg ik van m'n gulle uitgever 'n **geweldig** cadeau.

Een eigen computer, met Photoshop!

Ja, nou is 't **wel** de bedoeling dat je dat hele album **zelf** gaat **inkleuren**, Van Broekhoven!

Eh...

Oké...

Gaat lukken...

Mijn lieve collega Mars Gremmen bezorgde me een kopie van een kopie van een kopie van de handleiding Inkleuren Met Photoshop van uitgeverij Malmberg.

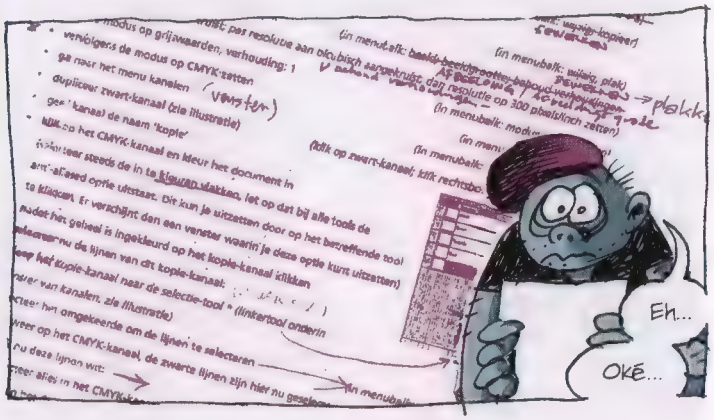

En 't **lukte**.

Uiteindelijk.

Ik raakte steeds meer **bedreven** in 't gebruik van **Het Emmertje**.

Het Emmertje is een **tool** waarmee je omlijnde vakken in **één** klik een bepaalde **kleur** kunt geven.

Opeens snapte ik waar die uitbarsting van collega Dick Heins (de inkleurder van het vorige Peer-album), tijdens de voorlaatste stripbeurs, vandaan kwam.

'n Jaartje later merkte ik dat ik **zelfs** bij 't **signeren** steevast netjes alle lijntjes dichtmaakte...

Macht der gewoonte.

Totdat ik Jodocus de Barbaar ging tekenen.

Jodocus zit vol met open lijntjes en gearceerde vlakken...

Eh...

Oké...

Ondoenlijk om al die gaatjes met het emmertje te vullen...

Dus dat moet **allemaal** in 'n **aparte**, transparante laag ingekleurd worden...

Veel werk.

Vooral omdat ik alles met de **muis** doe...

Misschien dat 'k nog 'ns een **Wacom**-tablet krijg van m'n nieuwe uitgever...

'Peter?

Eh...

Oké...

STRIP

Uit.

De aanslag

Hulsing & Mulisch
Vog & Blik/Bezige Bij 2015
ISBN 978-90-5432-446-3
Prijs € 24,90
76 pagina's
Kleur (ink)

GEEN ZWART GAT NA *STAD VAN KLEI*

Ook zonder kalender weet je dat 4 en 5 mei naderen: dan komt *Soldaat van Oranje* op de buis. Of *De aanslag*, succesfilm naar de megabestseller van **Harry Mulisch** (1982). Nu is er de gelijknamige grafische roman van **Milan Hulsing** (1973), naast striptekenaar ook animator.

In de roman van Mulisch draait het om de gevolgen van een aanslag in het laatste oorlogsjaar, in Haarlem. Een NSB-agent wordt doodgeschoten gevonden voor een huis. Als vergelding fusilleren de Duitsers de bewoners van dat huis, behalve de jongste zoon, Anton Steenwijk.

Maar... de NSB'er is verlegd. Hij is doodgeschoten voor het huis van de buren. Met dit ijzersterke plot houdt Mulisch Anton veertig jaar in de houdgreep. Want zo lang duurt het, voordat de laatste rimpel in het water is weggetrokken.

Hulsing maakt er een fraai kijkfeest van. Op de achterkant van zijn boek staat, dat Hulsing een geheel eigen interpretatie van *De aanslag* maakte. Dat valt mee, want Mulisch' verhaal blijft intact. Maar Hulsing neemt gelukkig zijn vrijheid. Hij laat weg, speelt mooi met de invloedrijke herinnering van Anton aan het meisje (met het rode haar) met wie hij na de daad een nacht in de cel zat. Die ontmoeting krijgt van Hulsing extra aandacht, de moord zelf wordt later pas in flashback getoond, in tegenstelling tot de roman. Stoer!

Ook weerstaat hij de verleiding Mulisch zelf even op te voeren, iets wat Mulisch zelf wel deed. Ook lijken de hoofdfiguren gelukkig niet teveel op de filmpersonages. Hij maakt een andere hoofdstukindeling, lastig nog voor de middelbare scholieren die van hun docent de strip niet op hun literatuurlijst mogen zetten, maar de roman wel. Lastig, en onterecht!

Stad van klei (2011) blonk uit in geraffineerd kleurgebruik, dat aan Pascal Rabatés *Ibicus* deed denken. Alles sepia, maar werkelijkheid en waan verschilden in licht tint. *De aanslag* is in kleur, maar ook hier dat mooie spel: het heden is rood, het verleden blauw. Met mengkleuren mixen zich toen en nu, die nu eenmaal een complex geheel vormen. De personages zijn krasserig aangeduid, Hulsing heeft niet voor een precieze herhaling van zijn *Stad van klei*-stijl gekozen. Lef! Toch zijn de tekeningen herkenbaar als des Hulsings, en doen ze denken aan Cyril Pedrosa's *Portugal*.

Hulsing vertelt het verhaal soms via een brief, fotoalbum of krantenartikel, wat de vaart erin houdt. De slotscène zien we, heel origineel, door de ogen van het joodse onderduikersgezin, dat een kleine maar beslissende rol speelt.

Ik vind Hulsings idee om de wurgende greep van de geschiedenis te verbeelden met het om Antons nek heen slingerende onkruid van de ruine van Antons vroegere woning schitterend, net als de stroken waarin Antons steeds wisselende *dates* figureren in één lange uitleg van de sextant. Dat kan alleen in een strip. Of nee, in een goeie strip.

Niks te mekkeren? De informatie over Mulisch is zoals gewoonlijk nogal schaars. Voor veel kopers zal die toch de insteek zijn. WM

Mijn vader was een fascist ja, maar een goeie, uit overtuiging
Van de Joden wist-ie niks
Tja de oorlog zou hij een paar jaar in de bak hebben gezeten
En hij had nu al lang weer bij de politie gewerkt
Moet je ze horen daarbuiten Ze roepen precies dezelfde dingen over de communisten
Mijn vader zei het inderdaad al
Precies zo

Kennelijk vind je dat de naam van je vader ook op dat monument had moeten staan
Welk monument?
Daar bij ons op de kade.
Daar staan de namen van mijn ouders...

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

- !!!!! grote klasse!
- !!!! kopen!
- !!! middenmoot
- !! mwâh
- ! kastvulling
- ••• door 't putje

Het stempel

Pashkina & Boekbinder
Gibbon 2015
ISBN 978-94-912634-1-2
Prijs € 25
192 pagina's
Kleur (sk)

Intiem en authentiek beeld van donkere jaren

De uitgever prijst *Het stempel* aan als een ontroerend beeldverhaal en daar is niets aan gelogen. Op indringende wijze wordt in deze beeldroman het verhaal van een hedendaagse vrouw, die een kind wil adopteren, verweven met de ervaringen van voorgaande generaties. Een centraal gegeven daarin bestaat uit de ontdekking dat de eerste vrouw van haar grootvader een joodse vrouw blijkt te zijn geweest, Bep Bloemendal. Zij was nog geen dertig jaar oud toen ze in 1944 door de nazi's in Auschwitz werd vermoord.

Het werk van illustrator **Zehnya Pashkina** en scenarist **James Boekbinder** is gebaseerd op het in 2010 verschenen boek van **Judith Uyterlinde**, *De vrouw die zegt dat ze mijn moeder is*. Dit succesvolle werk vormt een aansprekende basis voor deze familiegeschiedenis waarin een vrouw geleidelijk aan haar familiegeschiedenis blootlegt door zich als het ware vast te bijten in de verhalen van de overlevenden. De fragmentarische informatie, die ze op die manier vergaart en combineert, maakt het mogelijk je een voorstelling te kunnen maken van de persoonlijke geschiedenissen die zich afspeelden tegen de maatschappelijke ontwikkelingen in de jaren 1930 en 1940.

De Tweede Wereldoorlog vormt daarin een belangrijke rol, die in doorgaans donkere tinten wordt uitgebeeld. Maar ook de vooroorlogse samenleving wordt beeldend vertolkt, vaak iets kleurrijker, bij voorbeeld in een fraaie prent waarin met een opeenstapeling van banieren en vaandels de verzuiling wordt uitgebeeld, althans voorzover het de socialisten, waartoe Bep en haar gelijkgezinde omgeving toe behoorden, de katholieken en de protestanten betreft.

De opgenomen handgeschreven oorlogscorrespondentie wekt een intiem en authentiek beeld van de donkere jaren, die ook na de oorlog een schaduw bleven werpen op de familie. Wel wat storend is dat hier en daar bezetters met witte uniformpetten worden afgebeeld die eerder bij naoorlogse politiefunctionarissen uit de Bondsrepubliek lijken te passen. Ook wat dat betreft schuilt de overtuigingskracht vaak in het detail. KR

Zij was 20, ik 21. We kusten elkaar in een laantje dat het Vrijerslaantje werd genoemd. We waren dus blijkbaar niet de eersten.
Ik kocht een fiets voor haar.
Ik moest er geld voor lenen, maar dat vertelde ik haar niet.
Bijna niemand had een eigen fiets in die tijd.
Ze kwam uit een arm joods gezin in Amsterdam. Ze moesten voortdurend verhuizen. Haar broers en zussen waren allemaal in verschillende huizen in de Jodenbuurt geboren.
SERAH
SIENTJE
LOUIS
MAX
BEP
HARRY
JANNY
Ik begon een handel in koffie. Dat was schoner en makkelijker te vervoeren. Het verdiende ook beter. Al die mensen in ons huis moesten te eten krijgen.
Bep reisde wel eens met de trein naar Amsterdam met een lading koffie op haar buik, alsof ze zwanger was. Ze nam Reini mee.
Mama, je bent vergeten je ster op te doen.
Ze hield ermee op nadat het een paar keer bijna misging.

Aéropostale – Legendarische piloten 1: Guillaumet

Bec & Dumas
Silvester 2015
ISBN 978-90-5885-956-3
Prijs €16,95
56 pagina's
Kleur (hk)

Een prestatie van formaat

Guillaumet is het eerste deel van een reeks die beroemde luchtvaartpioniers tot onderwerp heeft. Henri Guillaumet is een Franse piloot in dienst van de Aéropostale, een Franse luchtvaartmaatschappij die zich specialiseert in het vervoer van post. In 1918 gaat het bedrijf van start en in 1929 wordt er uitgebreid in Zuid-Amerika met een route over de Andes.

Na meer dan negentig geslaagde vluchten over deze bergketen gaat het goed mis. Door het zeer slechte weer crasht hij in het onherbergzame gebied. Guillaumet slaagt er niet in de aandacht van zijn collegapiloten – onder wie Antoine de Saint-Exupéry – te trekken en besluit na drie dagen de zeventig kilometer naar de dichtstbijzijnde stad te overbruggen. Door een ijzeren wil om te overleven slaagt hij in deze opzet. Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt hij boven de Middellandse Zee neergeschoten. Tekenaar **Patrick Dumas** levert een prestatie van formaat met dit album. Hij schetst zeer gedetailleerd de omstandigheden waarin de piloten hun werk moeten verrichten en de bergtoppen van de Andes hebben er nog nooit zo ontzagwekkend en ijzingwekkend uitgezien. Het verhaal is van de hand van **Christophe Bec**, onder meer bekend van de series *Heiligdom* en *Duisternis*. De stijlvolle inkleuring wordt verzorgd door **Diogo Saïto**. In het Frans zijn er al drie albums verschenen bij Soleil. Deel twee gaat over Jean Mermoz, verdwenen in de Atlantische Oceaan, en het derde deel heeft Paul Vachet tot onderwerp. Deze laatste is overigens de enige die oud is geworden. BP

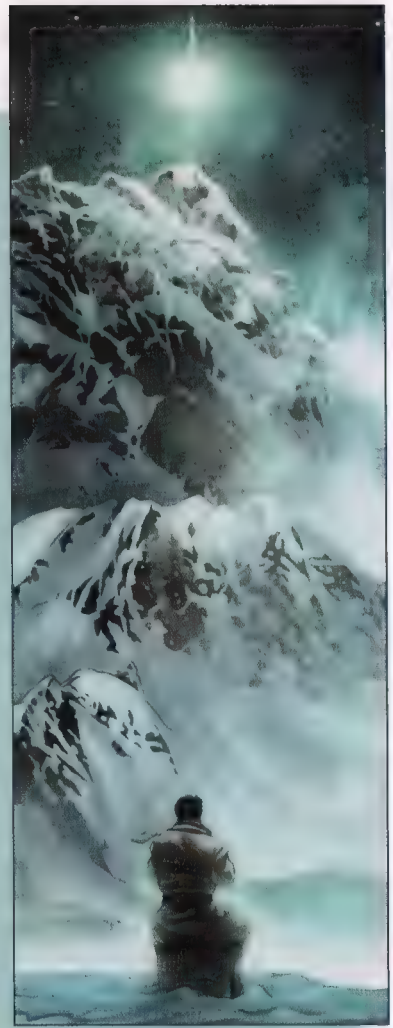

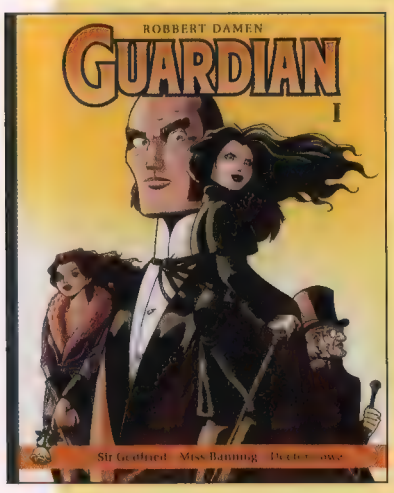

Pretentieloze horrorstripjes

In het negentiende-eeuwse Engeland, ten tijde van koningin Victoria, is inspecteur Guardian van Scotland Yard onderzoekster naar moorden en mysteries. Ze is niet alleen een vrouw, maar – bijzonder – een heks met een toverstaf. Hiermee kan ze schurken met buitengewone krachten en andere tegenstanders van formaat aan. Haar vader is hoofdinspecteur.
Dit eerste album van *Guardian*, gemaakt door **Robbert Damen**, bevat drie verhalen. De strip staat in *Eppo* voorgepubliceerd, maar komt wellicht beter tot zijn recht in *Tina* of andere jongerenbladen. De weerwolven en andere monsters komen mij te Disney-achtig over voor een blad als *Eppo* dat zich op de oudere striplezer richt. Kennelijk wil de redactie met deze strip ook een jonger publiek bereiken. Damen is dan op zich een goede keus want hij werkt ook voor jeugdbladen als *Donald Duck* en *Taptoe*. Hij tekent deze horrorstripjes met flair. Maar jammer genoeg ook zonder pretenties want in de dunne verhaallijntjes wordt met zevenmijlslaarzen door het speurwerk gegaan. MvM

Guardian 1: Sir Godfried + Miss Banning + Doctor Lowe

Damen
DLC 2014
ISBN 978-90-8886-152-9
Prijs €8,95
48 pagina's
Kleur (sk)

[EN VERDER]

The Making of Agent 327 3: Te land, ter zee & in de lucht (Habraken/Lodewijk, L). In dit rijk geïllustreerde album geeft Martin Lodewijk een uitgebreide toelichting op de transportmiddelen waarvan Agent 327 (Hendrik IJzerbroot) zich tijdens zijn missies bedient. BP

Alex senator 3: Het complot van de roofvogels (Mangin/Démarez, Casterman). Een stel als roofvogel uitgedoste personen heeft het voornemen om keizer Augustus om moverende redenen om het leven te brengen. Alex heeft zich de woede van deze laatste op de hals gehaald omdat hij Enak mee heeft teruggebracht uit Egypte. BP

Betoveringen 3 (Dufaux/Munuera, Dargaud). Ook dit deel weet het verraderlijke pad tussen komedie en actie goed te bewandelen. Een onderhoudende serie met knappe, veelzeggende tekeningen. RSp

Black Crow vertelt 3: De Bounty – De muiterij der gedoemden (Delitte, Ballon). Black Crow vertelt het bekende verhaal van de muiterij met verve. De tekeningen van Jean-Yves Delitte zijn zoals gewoonlijk van grote klasse. Het album bevat een aantal fabelachtig mooie spreads. BP

Bollie & Billie 32: Beestenboel (Verron, Dargaud). Christophe Salomon (Cric) en Pierre Veys hebben Laurent Verron in dit album geholpen met het bedenken van de grappen. Het niveau van deze kinderstrip blijft ook in dit deel hoog. RS

The Champions 25 (Gürsel/Boemerang). Een knappe prestatie om 25 albums te vullen met voetbalongein. Niet alle grappen zijn even sterk, maar de in België wonende Turkse tekenaar Gürcan Gürsel weet toch nog regelmatig voor een glimlach te zorgen. RS

Een verhaal (Gipi, Oog en Blik/Bezige Bij). Deze hevig metafictische vertelling over het snijvlak van zelf-

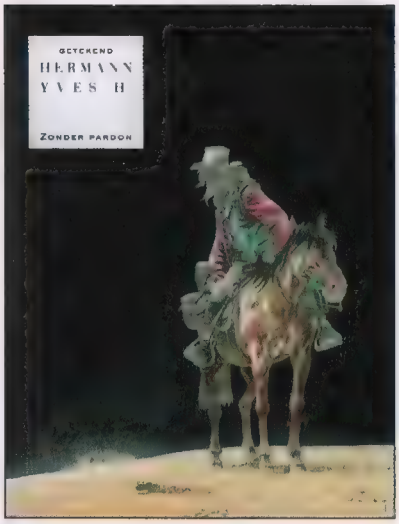

Zonder pardon

Hermann & H. Lombard 2015
ISBN 978-90-5581-882-2
Prijs €16,95
64 pagina's
Kleur (hk)

Western als parabel op Islamitische Staat

Vader en zoon **Huppen** hebben voor *Zonder pardon* de handen ineen geslagen en grijpen terug op een beproefd genre: de western. Het decor is Wyoming, omstreeks 1880. In het nawoord onderstreept scenarist Yves dat ook *Comanche*, de iconische serie die zijn vader met Greg maakte, tegen dit decor speelde.

Maar anders dan de groene prairies en beboste heuvels van *Comanche*, toont *Zonder pardon* enkel dorre, levenloze woestenij. Het decor weerspiegelt daarmee het karakter van de personages. Ook die zijn gespeend van enig mededogen of liefde. Of het zo bedoeld is, blijft in het midden maar *Zonder pardon* laat zich makkelijk lezen als een parabel op de gebeurtenissen in de woestijnen van Syrië en Irak waar de Islamitische Staat dood en verderf zaait.

Buck Carter, een crimineel op de vlucht voor het gezag, heeft er geen enkele moeite mee zijn gezin op te offeren om zelf te kunnen vluchten. Overigens is dat gezag minstens zo wreed en meedogenloos als de crimineel die ze achtervolgen. Voor moraliteit en genegenheid is in *Zonder pardon* geen plaats. Als Buck Carter dan toch zijn zoon wil wreken is dat meer uit een verwrongen rechtvaardigheidsbesef dan uit vaderliefde.

Zonder pardon is geen boek dat de lezer vrolijk stemt. Het album schetst een gitzwart mensbeeld. Zelfzucht en liefdeloosheid domineren, compassie en altruïsme bestaan niet. Dat deze grauwheid in zachte pastelkleuren over de pagina's worden verbeeld, levert een aardig contrast op. TB

verloochening en jezelf voor de gek houden is op zijn minst een beter omslag waard. Het laat de waanbeelden zien van een schrijver die, door het verleden heen, weer een manier poogt te vinden om door te kunnen gaan met het leven. Een strip die leest als een meditatief gedicht over de onzin van het leven. RSp

De grote dode 5: Paniek (Loisel/Mallié, Ballon). Dit deel laat een grafisch overtuigend postapocalyptisch Frans landschap zien dat is doorspekt met de vraag waarom deze ramp heeft plaatsgevonden. Een meeslepende strip over het samenkomen van twee werelden RSp

January Jones 7: Het lijk van Lenin (Heuvel/Lodewijk, Don Lawrence Collection). Dit album bevat twee verhalen: *Het lijk van Lenin* (scenario door Eric Heuvel) en *Het halve werk* (tekst van Martin Lodewijk). In het eerste deel belanden January en

ADVERTENTIE

Ahoy!

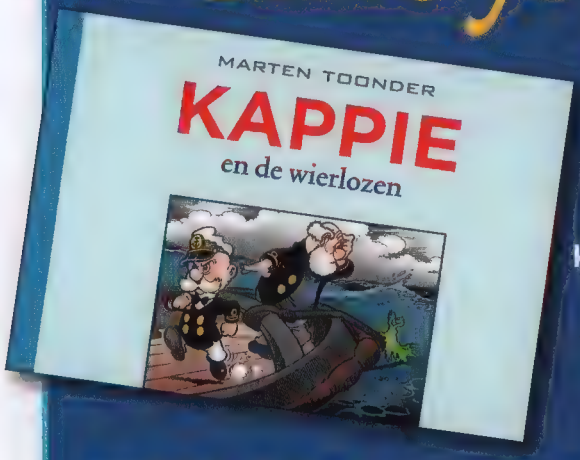

SLECHTS €9,95 per deel

Elk kwartaal een nieuwe titel!

Het achtste deel is nu te koop!

Ook verkrijgbaar als e-book via de app van Bruna Tablisto voor €8,99 per deel.

www.stripstift.nl

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak

Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd

Bestel snel op Akim.nl

* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen

Tevens inkoop van
partijen en verzamelingen

AKIM.nl

Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

Scooby-Dooby-Doo! – vanuit de ruimte

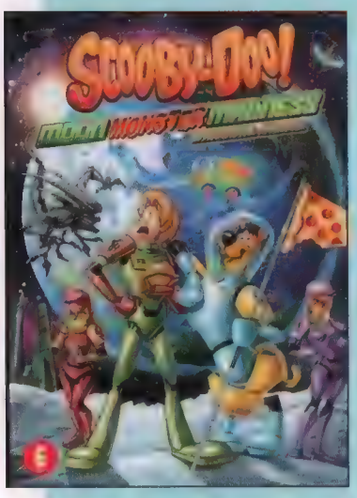

Scooby-Doo! – Moon Monster Madness

Warner
Prijs €14,95
75 minuten
+ 12 minuten bonusmateriaal

Scooby-Doo *is één van de langstlopende animatieseries in de Verenigde Staten. In Nederland kende deze tekenfilmserie, die in 1969 is bedacht door Hanna-Barbera Productions (later overgenomen door Warner Bros), in de jaren 1980 zijn hoogtepunt. Nog steeds zijn er afleveringen te zien op tv-zender Cartoon Network.*

De serie draait om de Duitse dog Scooby-Doo, zijn baasje Shaggy en hun vrienden Fred, Daphne en Velma. Gezamenlijk vormen ze het bedrijfje Mystery Inc., dat is gespecialiseerd in het oplossen van mysteries.

Dit jaar is er een nieuwe avondvullende animatiefilm op dvd verschenen: Scooby-Doo! – Moon Monster Madness. *Mystery Inc. blijkt een wedstrijd te hebben gewonnen waardoor ze mee mogen op een particuliere reis naar de maan, georganiseerd door de zelfingenomen, publiciteitsgeile miljardair Sly Baron. Maar niet iedereen is daar gelukkig mee. Sommigen vinden dat ruimtereizen zijn voorbehouden aan de experts op dat gebied: de astronauten. Tijdens hun reis in het ruimteschip en op de maan, waar het team in een futuristische, lege stad belandt, wordt het team belaagd door een alien. Of ligt de zaak toch anders en is er sabotage in het spel?*

De animatiefilm begint als een aflevering van Star Trek *of* Star Wars *met spacy muziek en interstellaire beelden vanuit de ruimte. Vergeleken met de oude, wat traag en vierkant ogende* Scooby-Doo*-afleveringen ziet de film er een stuk gepolijster uit. Wel spelen Shaggy en Scooby-Doo een minder toonaangevende rol; ze eten hun angsten nog graag weg met allerhande Scooby-snacks, maar de aloude kreet* Scooby-Dooby-Doo! *is slechts twee keer te horen, en dan moet je goed luisteren.*

Desondanks is Scooby-Doo! – Moon Monster Madness *een amusante tekenfilm, waarbij nogmaals wordt aangetoond dat met de formule – beetje horror, beetje humor, krachtige hoofdfiguren en een maffe hond – niks mis is. Alleen mist de uitwerking, in vergelijking met de kortere tv-afleveringen, soms de nodige scherpte en*

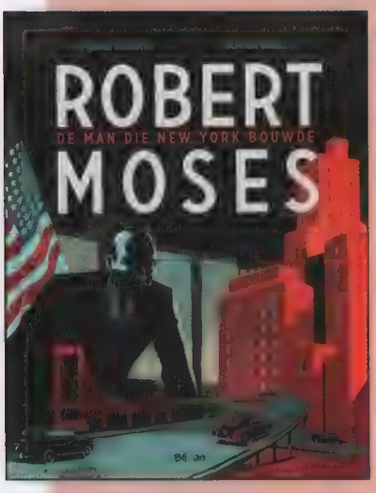

Opkomst en ondergang van stadsplanner New York

Robert Moses – De man die New York bouwde

Christin & Balez
Blloan 2014
ISBN 978-94-6210-197-5
Prijs €19,95
64 pagina's
Kleur (hk)

De biografische strip *Robert Moses - De man die New York bouwde* vertelt het verhaal van een invloedrijk stadsplanner en bouwmeester die tussen de jaren 1920 en 1950 zoveel grote projecten en publieke werken realiseerde dat hij kan worden beschouwd als één van de belangrijkste vormgevers van 'The Big Apple'.

De visionair, afkomstig uit een rijke Duits-joodse familie – briljant student, talentvol atleet – moderniseerde de stad New York met overheidsbijdragen en privaat geld gedurende vijf opeenvolgende burgemeesters. Onder zes gouverneurs en zeven presidenten bekleedde Moses zoveel functies tegelijkertijd dat hij zijn ingrijpende, kwalitatief hoogwaardige plannen voor snelwegen, bruggen, zwembaden, bibliotheken, speelterreinen, woningen en rioleringen zonder noemenswaardige tegenstand of inspraak kon uitvoeren. Op het hoogtepunt van zijn carrière, vlak na de Tweede Wereldoorlog, had hij 80.000 mensen onder zich werken.

Maar dan groeit de kritiek op het globale concept van Robert Moses. Big Bob the builder sloopt ook hele – zwarte – volkswijken en de steeds conservatiever wordende utopist bouwt gigantische, kwalitatief dubieuze woningcomplexen, vaak exclusief voor blanken, gefinancierd door louche investeerders. Het

[EN VERDER]

Rik per ongeluk in de Sovjet-Unie waar ze in een strafkamp terechtkomen. Het tweede verhaal gaat over een luchtrace waarin miss Jones startnummer 327 krijgt toegewezen en er twee bekenden uit een aanpalende strip hun hulp aanbieden. BP

Junior & Co 2 (Egmond/Donsu, Strip2000). Humorvoetbalstrip uit het jeugdblad *Goal!* Het is alleen onduidelijk wie nu wat doet voor deze strip. In het colofon staat dat de strip van Uco Egmond is maar ook dat die is gebaseerd op karakters van Maaike Petri, verbonden aan uitgeverij Zpress dat *Goal!* uitbrengt. Maar de naam van (mede-)scenarist Joeri Donsu, hoofdredacteur van Zpress-jeugdblad *Stoer*, ontbreekt dan weer. RS

Kathy's kat 3 (Ramon/Cazenove/Richez, Ballon): Sympathieke humorstrip over de kat Sushi van het meisje Kathy. Een strakke kadrering ontbreekt op de pagina's, en samen met de fleurige kleuren geeft dit de strip een frisse uitstraling. RS

Lady S 10: DNA (Aymond, Dupuis). Dit deel verschijnt zonder medewerking van Jean van Hamme. Zowel de tekeningen als het sterke scenario zijn van de hand van Philippe Aymond. Lady S vindt haar vader terug en er wordt een rekening uit het verleden vereffend. De inkleuring is van Sébastien Gérard. BP

Lily (Verschaffel, Bries). Het debuut van Martha Verschaffel is een tactiele ervaring die erin slaagt iets kleins groots te maken. Ondanks de oplage van 700 exemplaren voelt het als een boekje dat door een verre kennis is opgestuurd: je bent de eerste die dit leest en zich afvraagt of de afzender waanzinnig is. RSp

Lucky Luke naar Morris 6: De oompjes Dalton (Achdé/Gerra/Pessis, Lucky Comics). Onder de in *Vogelvrij*, deel zes van de reguliere *Lucky Luke*-serie, omgekomen broertjes Bob, Grat, Bill en Emmett Dalton blijkt er toch een overlever, en wel de laatste. Deze heeft ook nog eens voor lastig te hanteren nageslacht gezorgd. Omdat de

ligt de moraal – op z'n Amerikaans – er op het eind wel erg dik bovenop. Met het animatiewerk is weinig mis; met name de scènes zijn fraai uitgewerkt. Warner Bros heeft voor de film het animeren uitbesteed aan animatoren van onder andere ***Studio Mir,*** *in Zuid-Korea. Slechte zaak is dat dit nergens op de inlay wordt vermeld. De dvd heeft als bonusmateriaal de korte documentaire* Space Travel is Groovy! *over ruimtereizen. RS*

megalomane plan Lower Manhattan Expressway (Lomex) met een spaghettibord van wegen, inclusief een tienbaans snelweg waarvoor de wijken Little Italy en SoHo half zouden moeten worden gesloopt leidt tot felle protesten onder leiding van de stadsactiviste Jane Jacobs. Een vernietigende, met de Pulitzerprijs onderscheiden, biografie over Robert Moses, *The Power Broker*, sloopt in 1974 definitief zijn reputatie. Maar de laatste tijd groeit de herwaardering voor deze ambitieuze, meedogenloze urbanist.

Auteur **Pierre Christin** *(Ravian)* en tekenaar **Olivier Balez** dragen bij aan een eerlijker beeld van Robert Moses met een informatief, nostalgisch gekleurd semi-realistisch getekend verhaal dat een goed beeld geeft van de vele, al dan niet gerealiseerde projecten van de man die zijn stempel zette op New York. DR

ouders zich niet met de opvoeding kunnen bezighouden worden de neven Dalton aan het werk gezet. Ook komt Ma Dalton, met kat, weer eens in beeld. BP

Oorlogsvrouwen 2: Sophie Scholl (Veber/Laboutique, Casterman). **Dit deel van deze biografische reeks over de rol van vrouwen tijdens de oorlog richt zich op de dappere Sophie Scholl, die samen met anderen één van de weinigen was die op Duitse universiteiten een kritische noot tegen de Nazi's durfden te laten horen. RSp**

Pinkerton – National Detective 3: Dossier De slachting bij Antietam – 1862 (Guérin/Damour, Ballon). **Als hoofd van de inlichtingendienst van de Noordelijken weet Alan Pinkerton de hand te leggen op de aanvalsplannen van de Zuidelijke generaal Lee. Knap scenario van Remi Guérin ondersteund door sfeervol tekenwerk van Sébastien Tessier (Damour). BP**

ADVERTENTIE

StripKlassiekers
uit de Toonder Studio's

Panda

Integrale uitgave in 44 luxe banden
Alle 199 verhalen, die tussen 1946 en 1993 in de dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen: de delen 1 t/m 33 bundelen de ondertekst-verhalen; de delen 34 t/m 44 de verhalen met de ballonteksten. Deel 1, 34 en 35 zijn verschenen. Prijs per deel € 56.

Koning Hollewijn

Alle verhalen van koning Hollewijn in 19 luxe banden
Een hoogtepunt in het oeuvre van Marten Toonder!
Alle 73 verhalen die tussen 1954 en 1971 in dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen.
Deel 1 is verschenen. Prijs per deel € 56.

Tom Poes

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck, Revue, Metro en Ons Vrije Nederland.
Nu zijn ook de zeldzame verhalen die vlak na de Tweede Wereldoorlog zijn uitgebracht gebundeld.
Reeds 26 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
Telefoon: 070 3615393, E-mail: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

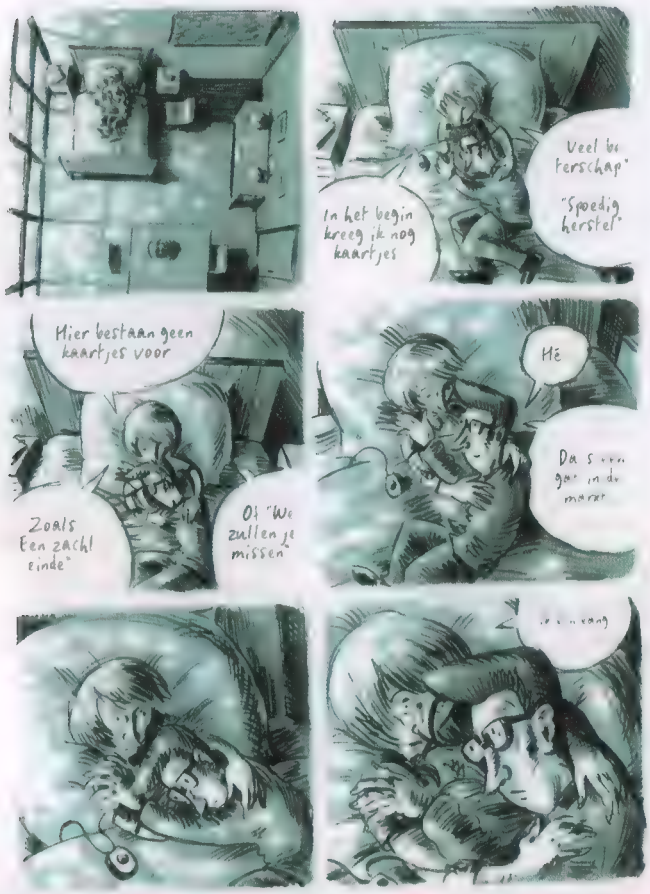

Bitterzoete beeldroman smaakt naar meer

Joris Vermassen is misschien beter bekend onder zijn pennaam: **Fritz van den Heuvel**. Onder deze naam treedt de Vlaming namelijk als stand-up comedian op en maakt hij strips voor *Humo* en cartoons voor *De Standaard*. Met *Het zotte geweld* waagt Vermassen zich aan een heuse beeldroman. Vermassen werkte zes jaar aan *Het zotte geweld* en dat is goed te zien. Het boek laat een stand-up comedian zien die probeert door te breken. Dit gaat niet zonder horten of stoten. Bovendien staat zijn relatie onder druk en is zijn zus ernstig ziek. De meeste problemen creëert de aspirerende stand-up comedian echter zelf. Zo is hij vaak boos op zijn vriendin, juist omdat hij zelf iets verkeerd heeft gedaan. Vermassen weet een geloofwaardig personage neer te zetten, overgoten met een saus zwarte humor.

Ook als striptekenaar weet Vermassen goed uit te gaan van zijn kracht. De tekeningen zijn sober maar slagen erin het verhaal direct bij de lezer binnen te laten komen. RSp

Het zotte geweld

Vermassen
Vrijdag 2014
ISBN 978-94-6001-251-8
Prijs € 17,50
128 pagina's
Kleur (sk)

Lachen met Nerds

In *Dating for Geeks* worden zo'n beetje alle vooroordelen over nerds aan de orde gesteld. Ze zijn gek op computergames en tv-series, hebben zelden geluk in de liefde, zijn slecht gekleed en of te dik of te mager én lezen graag comicsstrips. Auteur **Kenny Rubenis** voert in zijn humorstrip een reeks personages op die moeiteloos mee zouden kunnen draaien in de populaire tv-komedie *The Big Bang Theory*.

De korte, vrolijk ingekleurde gagstrips werden gepubliceerd in het inmiddels opgeheven gratis dagblad *Spits*. Rubenis gaf in 2011 al eens in eigen beheer een bundeling uit, maar deze uitgave bij humoruitgever Strip2000 is zijn officiële debuutalbum. In eerste instantie probeerde Rubenis, die moeiteloos toegeeft zelf ook in de categorie geek of nerd te passen, bij een andere gratis krant, *Metro*, binnen te komen. Hij reageerde op een oproep om een strip in te sturen, maar uit de inzendingen koos de redactie voor *Snippers* van Aimée de Jongh. Toen later de redacties van *Spits* en *Metro* samen gingen kreeg Rubenis vanaf januari dit jaar alsnog een kans. Omdat dit najaar *Spits* het loodje legde, kwam de strip alsnog in *Metro* terecht. Meer goed nieuws is dat deel 2 al in productie is, in maart 2015 moet *Sequel!* verschijnen. TdK

Dating for Geeks 1: Single Players

Rubenis
Strip2000 2014
ISBN 978-94-6288-014-4
Prijs € 8,95
48 pagina's
Kleur (sk)

[EN VERDER]

De Psy 20: 'n Geweldige therapie (Bédu/Cauvin, Dupuis). Ongelooflijk dat deze strip wèl in het Nederlands verschijnt en vele andere van oorsprong interessante Franstalige uitgaven niet. Maar er is kennelijk toch een publiek voor een keurige humorstrip over een psychiater die zelfs in de verste verte niet aan Sigmund doet denken. De eerste *De Psy* van Bédu (Bernard Dumont) en Raoul Cauvin verscheen in 1994. RS

Rondje voor de hele zaak (Van Straaten, Harmonie). De auteur is tachtig en dat zullen we weten ook. Deze uitgave is het achtste deel in de serie themaboeken van Peter van Straaten. Hierin zijn de grappigste tekeningen over zatladders, vreemdgangers en andere horecamomenten verzameld. BP

Swamp Thing 7: Swamp Thing ziet het zonnig in (Oudshoorn, Strip2000). In een gestaag tempo bouwt Floris Oudshoorn zijn verknipte serie over de moerasoptimist Swamp Thing en zijn kornuiten uit. Jammer dat de strip niet in een krant staat voorgepubliceerd. RS

Uier 6 (Ckoe, Jil). Na lange afwezigheid, *Uier 5* is uit 2012, is daar opeens een nieuw deel van *Uier*, uitgegeven door *Ckoe* zelf. De inventieve gagstrip met de slechtst – en daardoor best – getekende koe is veelzijdig en vooral erg komisch. Het mooi uitgegeven boekje met een zachte prijs van €7 is daardoor zeer de moeite waard. RSp

Uuterwaerdt 2: Van echt tot vals (Roozen/Van den Broek, Strip2000). Een lekkere, ouderwetse 'whodunnit' in de kunstwereld. Een beetje braaf en voorspelbaar, maar zwierig en met vaart in beeld gebracht. TB

Agent 327 is terug! En hoe!

MARTIN LODEWIJKS 20ste!

NIEUW
Hardcover €16,95
Softcover €8,95

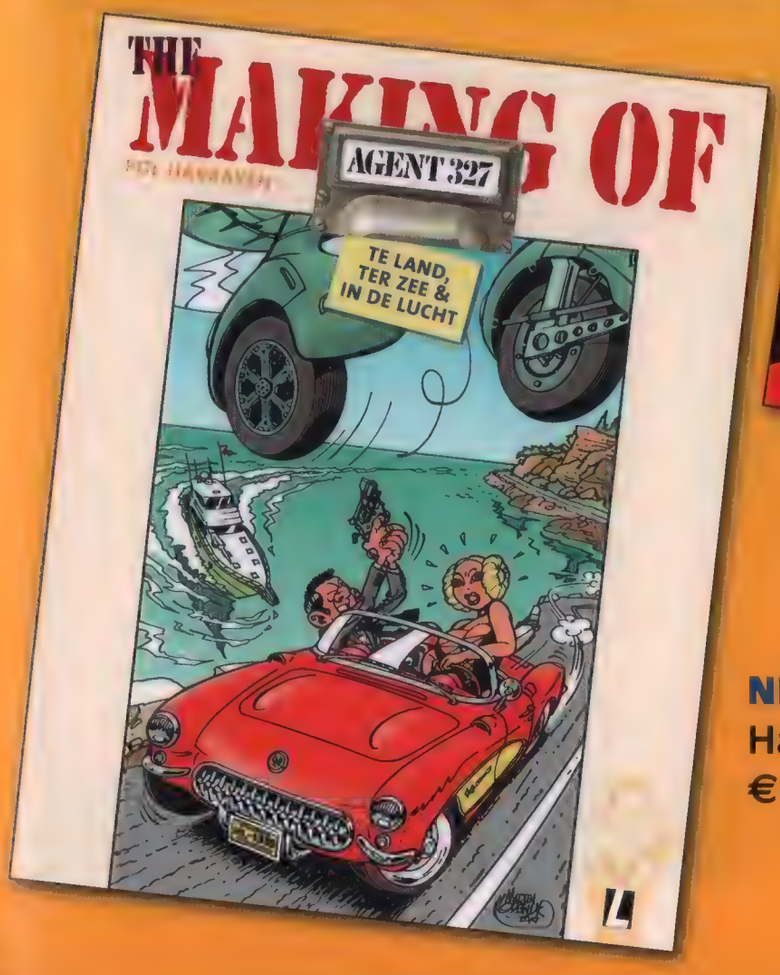

NIEUW
Hardcover
€16,95

UITGEVERIJ L

ADVERTENTIE

Yendor
Stripboekenwinkel anno 1977

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Nederland

010-4331710
info@yendor.nl

of bestel online
www.yendor.nl

ADVERTENTIE

AKIM.nl

Waarom bestellen bij akim.nl ?

- Snelle service
- Uit voorraad leverbaar
- Snel en gemakkelijk betalen
- Niet goed geld terug

Vragen? mail naar info@akim.nl

AKIM
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK
EPPO

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

[SERVICE SPREAD]

AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN **AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR **POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.**

- ***t/m 31 mei 2015*** *Expo 'Pep, een legendarisch stripblad', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
- ***t/m 31 mei 2015*** *Expo 'Rosinski van Polen', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***t/m 21 juni 2015*** *Expo 'De vergeten slaven van Tromelin', met werk van Sylvain Savoia, Gallery Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***t/m 30 augustus 2015*** *Expo 'William Kentridge', Eye, IJpromenade 1, Amsterdam, info: www.eyefilm.nl*
- ***t/m 6 september 2015*** *Expo 'De wereld van Thorgal', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***30 t/m 31 mei 2015*** *2e Noordelijke Stripmanifestatie, Fries Congrescentrum, Oprijlaan 3, Drachten, info: www.stripmanifestatie.nl*
- ***6 t/m 7 juni 2015*** *1e Gooische Stripbeurs, Dudok Arena, Arena 303, Hilversum.*
- ***6 juni t/m 27 september 2015*** *Expo Dick Matena, Museum Meermanno, Prinsessegracht 30, 's-Gravenhage, info: www.meermanno.nl*
- ***13 t/m 14 juni 2015*** *Stripgids Festival Turnhout 2015, Cultureel Centrum De Warande, Warandestraat 42, Turnhout, België, info: www.stripturnhout.be*
- ***15 juli 2015*** *Strips in het park, Arboretum, Heuvel 2, Kalmthout, België, info: www.vvvkalmthout.be*
- ***15 augustus 2015*** *17e Kamper Stripspektakel, Oudestraat/Van Heutszplein, Kampen*
- ***5 t/m 6 september 2015*** *30e Brabants Stripspektakel, NH Conference Center Koningshof, Locht 117, Veldhoven, info: www.brabantsstripspektakel.nl*

Rosinski uit Polen

FOTO DANIEL FOUSS

Nog tot en met eind mei is in Het Belgisch Stripmuseum een bijzondere expositie over Grzegorz Rosinski te bezoeken.

Bijzonder, want in tegenstelling tot de meeste van de tentoonstellingen over deze *Thorgal*-tekenaar staat niet zijn bekende werk centraal, maar wordt een inkijkje geboden in zijn minder bekende kanten. Dat start al als hij nog maar net tien jaar is en in het Poolse Wroclaw een versie van het Franse tijdschrift *Vaillant* in handen krijgt. Hoewel hij niets van de Franse taal begrijpt, wordt hij onmiddellijk gegrepen door het tekenwerk. De Franse strip zal in zijn verdere carrière als illustrator en striptekenaar een belangrijke rol spelen. Hij verklaart dat hij weliswaar nooit iets kopieerde, maar een inspiratiebron vormden ze zeker wel.

Zijn talent wordt verder ontwikkeld als hij gedurende zes jaar aan de Academie voor Schone Kunsten in Warschau met veel kunstvormen mag experimenteren zoals beeldhouwen, animatie, typografie en de grafische kunst.

Na bijdragen aan verschillende Poolse tijdschriften, vaak met wetenschap als achtergrond, tekent hij in 1967 de strip *Kapitan Zbik*, naar de romans van Wladyslaw Krupka, over de kleinzoon van een politieagent die zelf ook agent wil worden. De strips dienen als promotiemateriaal en moeten mensen aanmoedigen zelf agent te worden.

Medio jaren 1970 start hij met twee anderen een eigen magazine *Relax* en komt hij meer en meer in aanraking met buitenlandse collega's. Hij is onder de indruk van werk van Moebius en Philippe Druillet en start een samenwerking met Jean van Hamme. Het zal de springplank naar eeuwige roem betekenen: uiteindelijk maakt Rosinksi de serie *Thorgal*. De expositie toont in vier delen het talent van Rosinski met in deel één het vroegere pionierswerk, in deel twee zijn grafische ontwikkeling tijdens zijn studie aan de academie, in deel drie de experimenten waaraan hij zich waagde in de periode 1960-1970 en deel vier toont minder bekend stripwerk uit de periode na 1970. TdK

Meer info: zie Agenda.

[SERVICE SPREAD]

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

> WAARHEEN?

Op 14 februari vond een aanslag plaats op een café in de Deense hoofdstad Kopenhagen. Daar was op dat moment een bijeenkomst die in het teken stond van de vrijheid van meningsuiting. Door de schotenregen kwam een bezoeker om het leven. Naar wordt aangenomen was de Zweedse kunstenaar **Lars Vilks**, die de bijeenkomst had geïnitieerd, het eigenlijke doelwit van de aanslag. De 62-jarige Vilks, doctor in de kunstgeschiedenis, is kunstenaar en cartoonist. Sinds 2007, nadat hij een tekening had gemaakt van de profeet Mohammed met het lichaam van een hond, die in een aantal Zweedse kranten stond, is hij een mikpunt van extreme moslims. Vilks heeft al meerdere aanvallen overleefd.

Drie dagen later, op 17 februari, liet boekhandel **Donner** in Rotterdam weten een cursus cartoontekenen af te gelasten, naar aanleiding van het drama in Denemarken. De boekenwinkel zei niet te kunnen instaan voor de veiligheid van de bezoekers. De cursus, met als thema vrijheid van meningsuiting, zou worden gegeven door cartoonisten Guido de Groot en Vincent in 't Hout. Zij wilden ermee reageren op de terroristische aanslag op *Charlie Hebdo* in Parijs op 7 januari.

Editie 2015 van het tegenwoordig jaarlijks gehouden Holland Animation Film Festival (Haff), dat in Utrecht plaatsgreep van 18 tot en met 22 maart, leverde weer een scala aan prijzen op. De belangrijkste prijs was de 'Grand Prix feature film'. Die prijs voor een avondvullende animatiefilm ging naar *On the White Planet* van **Bum-wook Hur** uit Zuid-Korea. Prijzen voor korte animaties waren er onder meer voor *House of Unconciousness* van **Priit Tender** uit Estland (categorie narratief) en *Dark Mixer*, van **Hirotoshi Iwasaki** (non-narratief). Verder ging er een prijs voor beste Nederlandse animatie naar *Nobody Beats the Drum: Let it Go* van **Max Italiaander** en **Levi Jacobs**. De publieksprijs ging naar *A Single Life* van **Job, Joris & Marieke**, de Nederlandse korte animatie die eerder bijna een Oscar had gewonnen. De Haff Junior Publieksprijs (in coöperatie met filminstituut Eye) ging naar de prachtige poppenanimatie *Historia de un Oso (Bear Story)* van **Gabriel Osorio** (Punkrobot Animation Studio) uit Chili.

Nickelodeon Magazine heeft vanaf 30 april een nieuwe uitgever: **FC Klap** uit Hilversum. Deze uitgeverij, die ook de jeugdtitels *Zapp* en *Zappelin* uitgeeft, neemt het maandblad over van Sanoma. *Nickelodeon Magazine* is een spin-off van de kinderzender en verschijnt in Nederland en Vlaanderen.

Indruk is een nieuwe uitgeverij en een initiatief van stripwinkel Alex uit Antwerpen. Indruk gaat albums uitbrengen van Ken Broeders *(Apostata)* en Olivier Berlion *(Tony Corso)*. Ook komt er een nieuw album van *De Katamarom* uit van Gos.

Uitgeverij **Scratch** heeft de *Heinz*-bundels *H*, *E* en *I* en *Heinz – De graphic novel* overgenomen van Oog & Blik/Bezige Bij. Windig en De Jong zijn hard aan de slag met de vierde bundel, *N*, die dit najaar moet verschijnen.

De Boekenkrant, een reclamekrant van de boekenbranche, heeft een speciale stripinformatiekrant uitgebracht: *Bkstrips*. Het nummer is tijdens De Stripdagen in Gorinchem feestelijk gepresenteerd. *De Boekenkrant* werkt voor de totstandkoming van *Bkstrips* samen met de Beroepsvereniging van Nederlandse Stripmakers (BNS). Of er een tweede nummer verschijnt, is nog niet bekend.

Toonder Compagnie heeft **Jessica Swinkels** benoemd als nieuwe directeur. Swinkels zal zich de komende tijd vooral gaan bezighouden met de voorbereidingen van de viering van het jubileumjaar 2016, waarin Tom Poes en heer Bommel hun 75e verjaardag vieren. Swinkels (51) heeft als conservator voor het Letterkundig Museum veel documentaires gemaakt en bezit een eigen mediaproductiebedrijf. Tegelijk met deze directeursbenoeming wordt het bestuur van Stichting Het Toonder Auteursrecht versterkt met de toetreding van **Eric Willems** als nieuw lid. Willems was tot voor kort topman bij mediaconcern Audax, en daarvoor directeur van PCM algemene uitgeverijen en bestuursvoorzitter van uitgeverij Standaard/Manteau.

Op zaterdag 28 februari is in Antwerpen voor de tweede keer de Stripprijs van boekhandelketen Fnac uitgereikt. Het album dat tot beste strip van 2014 werd verkozen, is *Lambik*, het vierde deel van *Amoras*. Striptekenaar **Charel Cambré** nam de publieksprijs in ontvangst. Fnac had via Facebook een oproep gedaan om een keuze te maken uit een lijst van veertig strips die in 2014 zijn verschenen. Deze shortlist was opgesteld door de boekverkopers van Fnac. Zo'n vierduizend stripliefhebbers brachten hun stem uit.

Het Stripschap maakte tijdens De Stripdagen in Gorinchem op zaterdag 7 maart de prijswinnaars bekend van de bronzen Stripschappenningen voor de beste stripalbums van 2014 en de winnaars van de Peter de Smet Prijs, een nieuwe publieksprijs. *De grappigste avonturen van Donald Duck 44* (Sanoma) van tekenaar **Mau Heymans** en de scenaristen **Kirsten de Graaff**, **Frank Jonker** en **Evert Geradts** won in de categorie Jeugd. In de categorie Avontuur en vermaak ging de Stripschappenning naar *Floris van Dondermonde 1: Heer Floris steekt de draak* (Don Lawrence Collection) van **Remco Polman** en **Wilfred Ottenheijm**. De Vlaming **Serge Baeken** won de categorie Nederlands literair met zijn *Sugar – Leven als kat* (Blloan). De categorie Buitenlands kreeg *Stomp 1: De spoken van Knightgrave* (Dupuis), geschreven door **Stéphane Colman** en getekend door **Eric Maltaite**, als winnaar. In de categorie Productie, tenslotte, sleepte *De jaren Pep* (Don Lawrence Collection), geschreven door **Ger Apeldoorn** en opgemaakt door *Strip-*

schrift-vormgever **Rudy Vrooman**, de penning in de wacht. De winnaars waren gekozen door een commissie, onder voorzitterschap van Cok Jouvenaar. Daarnaast werd voor de eerste keer de Peter de Smet Prijs uitgereikt. Deze publieksprijs, vernoemd naar tekenaar van *De Generaal*, Peter de Smet, ging in de categorie Jeugd opnieuw naar het eerdergenoemde *Donald Duck*-album. In de andere publiekscategorie, Avontuur en vermaak, kreeg *Nieuwe vrienden* van tekenaar **Eric Heuvel** en scenarist **Frank Jonker**, een gouden speld met de beeltenis van het bekende eendje uit *De Generaal*.

> WAARVOOR?

Op 16 februari 2015 is **Eddy Crauwels** overleden op 51-jarige leeftijd. Hij was de man achter de Vlaamse stripuitgever Medusa die sinds 2011 veelal Franstalig werk in vertaling bracht dat anders niet meer in het Nederlands zou zijn uitgekomen. Met zijn plotselinge dood is ook een einde gekomen aan Medusa.

De in San Francisco geboren cartoonist **Talus Taylor**, die in 1970 met zijn vrouw Annette Tison de succesvolle illustratie- en tekenfilmserie *Barbapapa* bedacht, is op 19 februari in Parijs overleden op 82-jarige leeftijd.

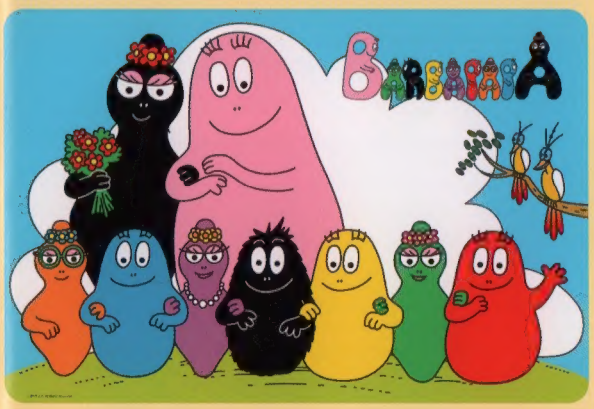

Op 20 februari is **Jeroen Denters**, 52 jaar jong, overleden. Denters maakte niet alleen cartoons, strips en illustraties, maar was ook vormgever, de laatste jaren onder meer voor *Brabant Strip Magazine*. Door het overlijden van Denters zal het eerste nummer van jaargang 2015 van dat blad pas in juni verschijnen.

Sam Simon, medebedenker van de tv-animatieserie *The Simpsons*, is op 8 maart op 59-jarige leeftijd overleden in zijn huis in Los Angeles. Hij leed al enkele jaren aan darmkanker. Simon ontwikkelde de animatieserie samen met Matt Groening en James Brooks. De serie begon in 1989 en groeide uit tot een tekenfilmklassieker. Simon liet zich in 1993 uitkopen. Hij schreef ook scripts voor tv-series als *Taxi*, *It's the Garry Shandling Show* en *Cheers*.

→ WINNEN

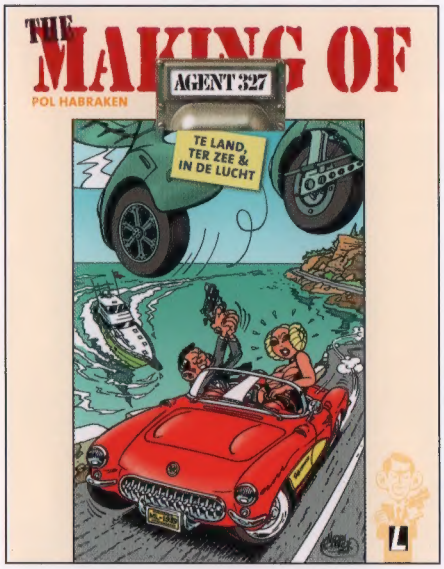

Jáááá, het 20e album van *Agent 327* is na tien jaar een feit. En kort ervoor verscheen de nieuwe *Making of*, getiteld *Te land, ter zee & in de lucht*, met allerlei leuke wetenswaardigheden en boordevol illustraties.
In samenwerking met uitgeverij L geeft *Stripschrift* vijf exemplaren van de *Making of* cadeau aan inzenders van het goede antwoord op de volgende vraag:

Agent 327 heet Hendrik IJzerbroot, maar wat is de echte naam van Agent 525?

Stuur het antwoord vóór 15 juni 2015 naar

327-525-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan vijf goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Vlaamse reuzen-prijsvraag *Stripschrift 441*:
We vroegen naar de oorspronkelijke betekenis van het woord Ciso. Het juiste anwoord – Comics Information Service Organisation – werd veelvuldig ingezonden.
Na loting stuurden we het boek *Vlaamse reuzen* aan **Hans Kok** (Reeuwijk), **Paul Schuringa** (Leeuwarden) en **Joost Verburg** (Wageningen). Gefeliciteerd!

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 47 • NUMMER 6 [443] • APRIL 2015

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Tijs Bagchus, Peter Breedveld, Marq van Broekhoven, Stéphanie Buijs, Rob van Eijck, Daniel Fouss, Leonie Hardeman, Eric Heuvel, Frits Jonker, Teus de Kruijf, Charles Linssen, Willard Mans, Hans Matla, Michel van Merriënboer, Rob van der Nol, Bert Post, Kees Ribbens, Dik Rondeltap, Rik Spanjers, Erwin Suvaal, Rudy Vrooman, Joan van der Wyck †

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther-prijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
Francis Vallès

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
ten name van
Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €52,00
België €57,00
Other countries €73,00

Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Maximaal 2 abonnementen per adres.
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland

Stichting Uitgeverij Stripstift
Arco van Os & Ton Schuringa
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

KNUFFELTITELS

Nieuw album met de leukste singles van Nederland

In de boek- en stripwinkel € 14,90

www.deharmonie.nl

JEROOM

Absurde avonturen van de dieren uit het Knuffelbos
Bekend van Comedy Central!

In de boekhandel € 15,-

www.deharmonie.nl

LEVE MIJN THERAPIE!

Peter de Wit
SIGMUNDS DIKKE PIL

Het moet niet gekker worden: meer dan **1000 strips** van Nederlands bekendste psychiater!

IN DE BOEK- EN STRIPWINKEL
€ 19,90

www.deharmonie.nl
www.sigmund.nl

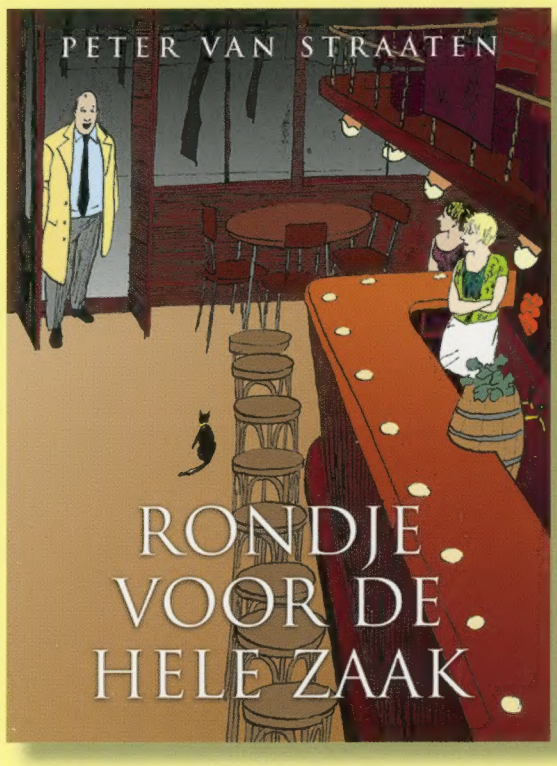

De beste cafétekeningen

In de boek- en stripwinkel € 14,90

www.deharmonie.nl